

University of Science
Computational Linguistics Center
Natural Language Processing

Section 0:
Natural Languages Processing

Lecturer: Assoc.Prof. Dr. Dinh Dien

ddien@fit.hcmus.edu.vn

Lecturer

Đinh Diên 丁田

Dinh Dien
Динх Диэн

딘 디엔

ディンディエン

Teaching Assistant: Dr. Buu Long – Dr. An Vinh

Giới thiệu

- Sản phẩm AI: ChatBot: ChatGPT, Gemini, Grok 3, ...
- Đối thoại với con người bằng ngôn ngữ con người
- ✓ Tại sao: AI gần đây ảnh hưởng sâu rộng đến mọi người
- hơn so với các thành quả AI trước đây (chơi cờ: 97,17)?
- Vì: nó liên quan đến Ngôn ngữ con người.
- Ngôn ngữ: Phương tiện giao tiếp, truyền đạt thông tin quan trọng nhất của loài người.
- AI tác động rất lớn đến tất cả các lĩnh vực trong đời sống
- vì tất cả đều phải dùng đến ngôn ngữ của con người.
- ❖ “(thông) TIN”: 信 = 亻 (nhân) + 言 (ngôn)
- Ngôn ngữ: tiếng nói và **chữ viết**
- Việt Nam: chữ Hán => Nho => Hán Nôm => Quốc ngữ
- NLP: **Xử lý ngôn ngữ tự nhiên** (bằng AI, LLM, ...)

Natural Language Processing (NLP)

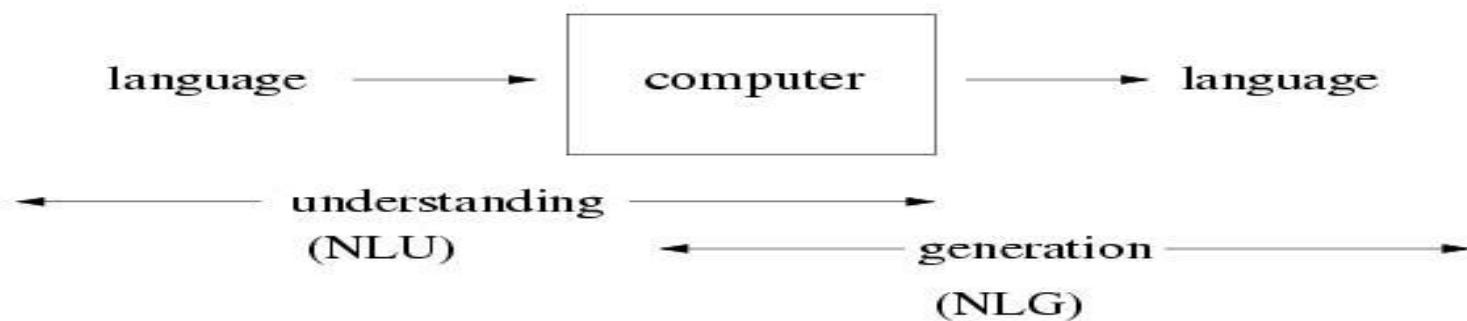
1. What is NLP ?
2. Why NLP is hard?
3. NLP applications
4. What will this course be about?
5. Textbooks - Website - dataset
6. Grading:
  - Mid-term: Exercise/Seminar (50%): Corpus
  - Project (Model): oral examination (50%)
  - Bonus: unlimited

What is NLP?

Using computer (Artificial Intelligence) to deal with human languages.

What is Natural Language Processing?

computers using natural language as input and/or output

Why NLP is hard?

- Reason (1) – human language is **ambiguous**:
- Ex1 (pronoun resolution):
  - Jack drank the wine on the table. *It* was red and round.
  - Jack saw Sam at the party. *He* went back to the bar to get another drink.
  - Jack saw Sam at the party. *He* clearly had drunk too much.
- Ex2: PrePosition Attachment:
  - I ate **the bread with** pecans.
  - I **ate the bread with** fingers.

Why NLP is hard?

- Reason (2) – requires reasoning beyond what is explicitly mentioned (*A,B*) , and some of the reasoning requires world knowledge (*C*).
- *Ex: I couldn't submit my homework because my horse ate it.*

Implies that...

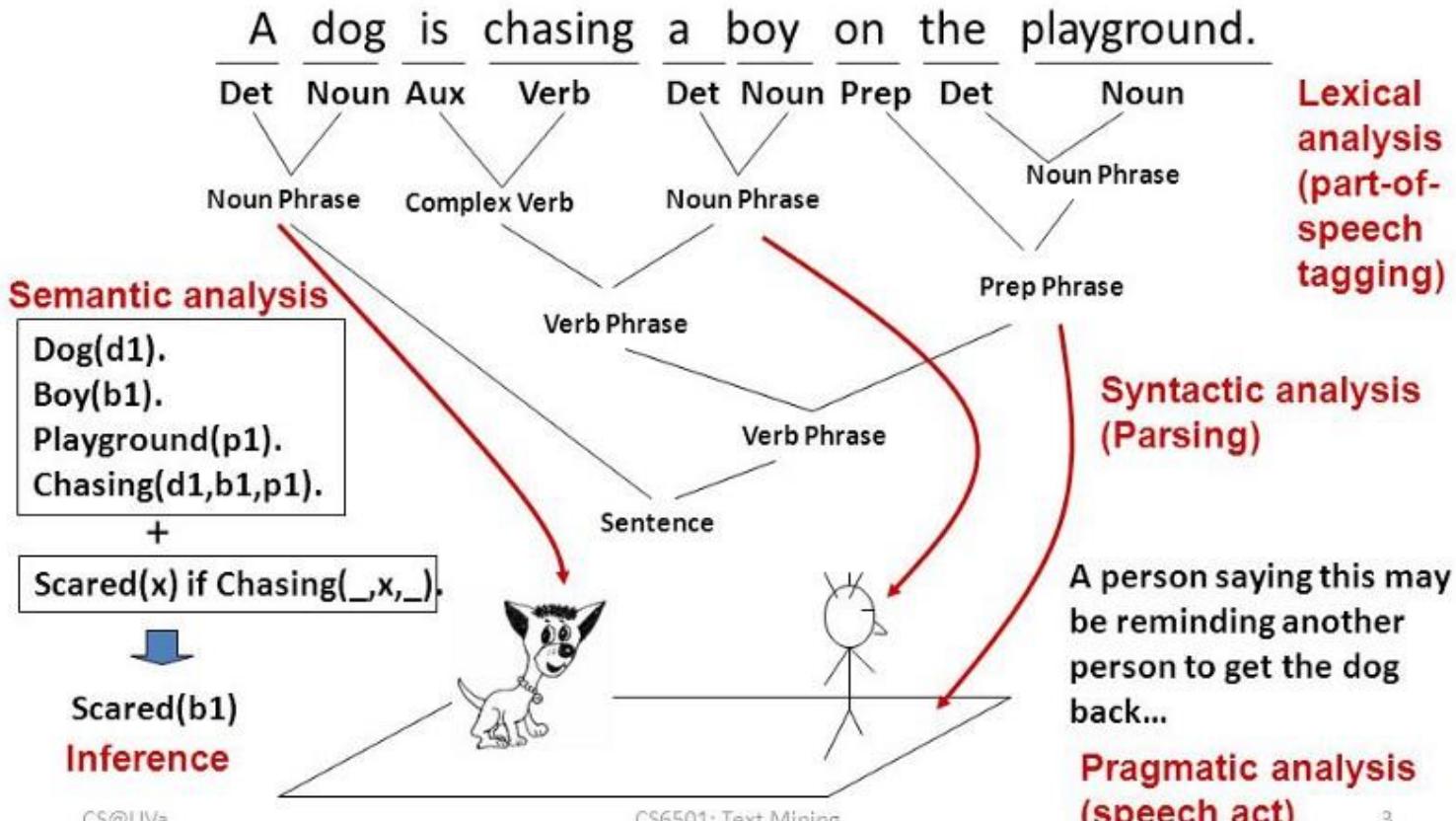
- *A. I have a horse.*
- *B. I did my homework.*
- *C. My homework was done on a soft object (such as papers) as opposed to a hard/heavy object (such as a computer). – it's more likely that my horse ate papers than a computer.*

NLP APPLICATIONS

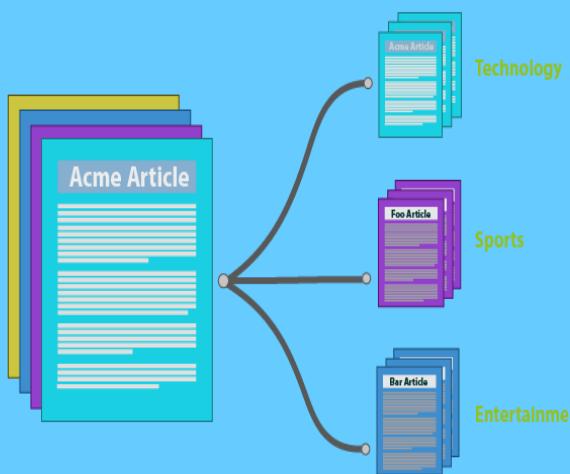
1. Linguistics

analysis:

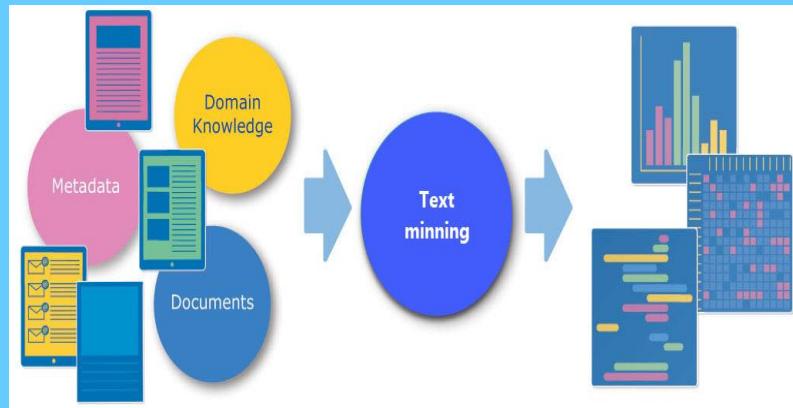
An example of NLP

2. Text classification:

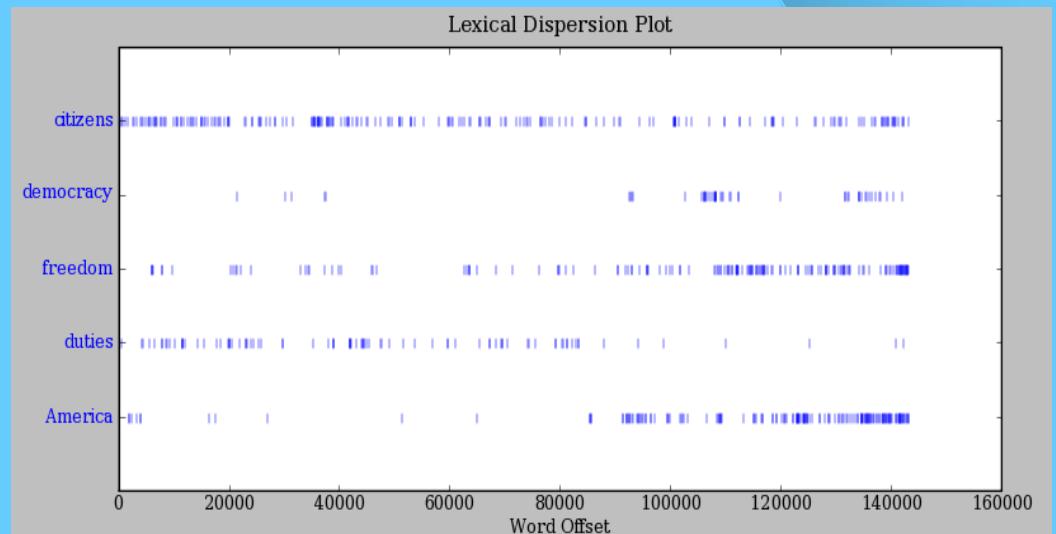
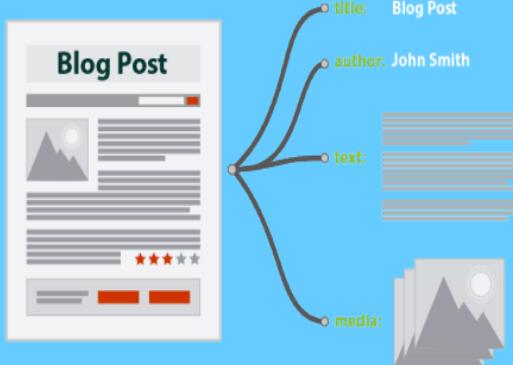

Web Mining

After 9-11: “We”> “I”

3. Text mining:

Information Extraction & Sentiment Analysis

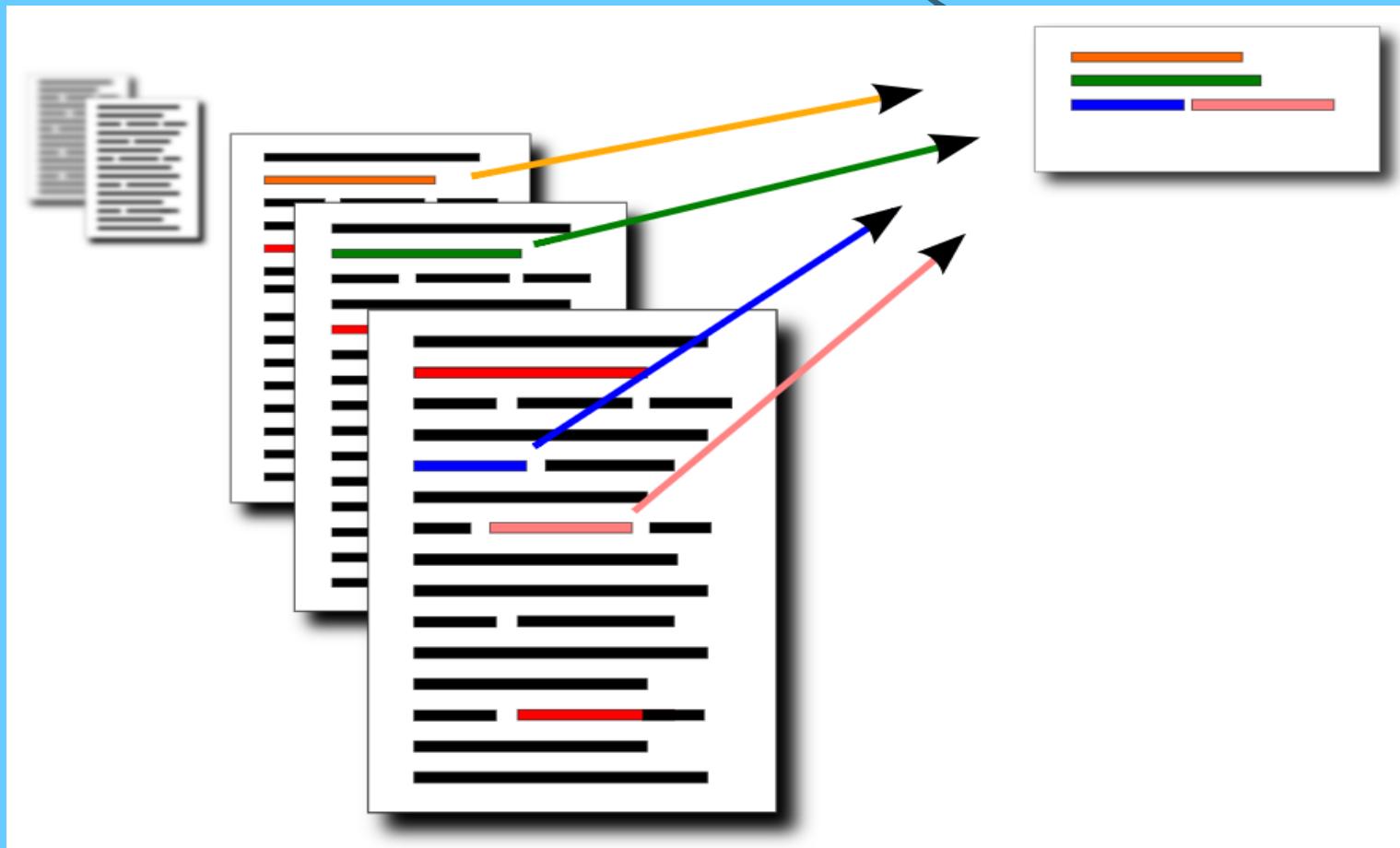
Attributes:
zoom
affordability
size and weight
flash
ease of use

Size and weight

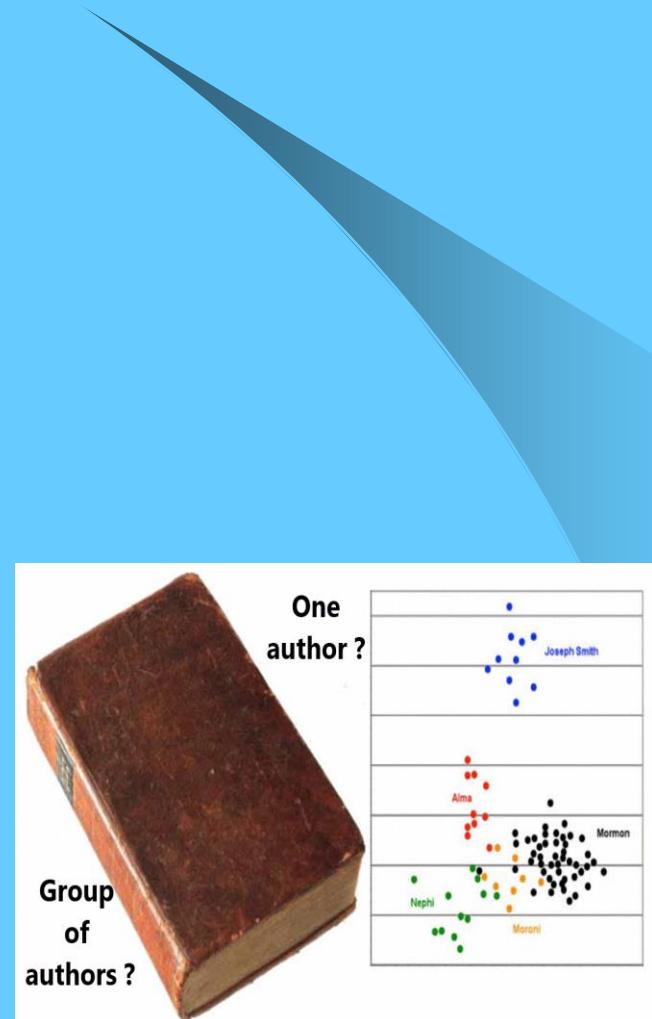
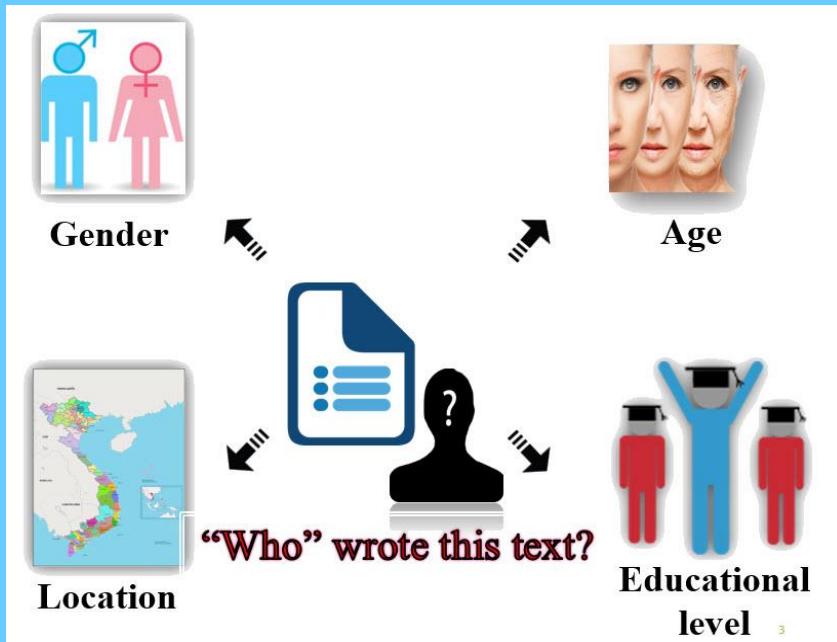
- ✓ nice and compact to carry!
- ✓ since the camera is small and light, I won't need to carry around those heavy, bulky professional cameras either!
- ✗ the camera feels flimsy, is plastic and very light in weight
- ✗ you have to be very delicate in the handling of this camera

4. Text summarization:

5. Text stylometry:

Văn phong khác biệt tố cáo vụ ngộ sát, làm giả thư tuyệt mệnh

Qua phân tích cách dùng từ "and", "but", "hopefully", "truly" trong thư tuyệt mệnh, các chuyên gia tại Mỹ xác định nạn nhân không phải là người viết.

- Thói quen lạ của chú chó tố cáo ông chủ vứt xác bốn cô gái bán dâm

Vào buổi sáng năm 1992, khoa cấp cứu một bệnh viện tại Mỹ nhận được cuộc gọi khẩn cấp từ người sống tại căn hộ ở Bắc Carolina. Khi đến nơi, các nhân viên y tế thấy một thanh niên đã tử vong.

Nạn nhân được xác định là Michael Hunter, 23 tuổi, vừa tốt nghiệp đại học và đang làm lập trình viên. Bạn cùng phòng khai với cảnh sát rằng sáng hôm ấy, khi đánh thức Michael Hunter dậy để đi làm thì thấy anh ta bất tỉnh từ bao giờ.

Michael Hunter không có thương tích khả nghi nào trên cơ thể. Xét nghiệm máu cho kết quả dương tính với một loại thuốc gây tê với nồng độ gây chết người. Thông thường, loại thuốc này được sử dụng trong một số trường hợp khẩn cấp để làm ổn định nhịp tim. Tuy nhiên, nhân viên y tế khẳng định khi đến nơi thì thấy nạn nhân đã tử vong và họ không hề tiêm bất cứ thuốc gì.

Cái chết của Michael Hunter làm gia đình anh suy sụp. Cha của anh vì quá đau buồn đã rơi vào cơn trầm cảm kéo dài và tự tử sau đó.

FBI Profiler Says Linguistic Work Was Pivotal In Capture Of Unabomber

August 22, 2017 · 12:18 PM ET

Heard on Fresh Air

DAVE DAVIES

FRESH AIR

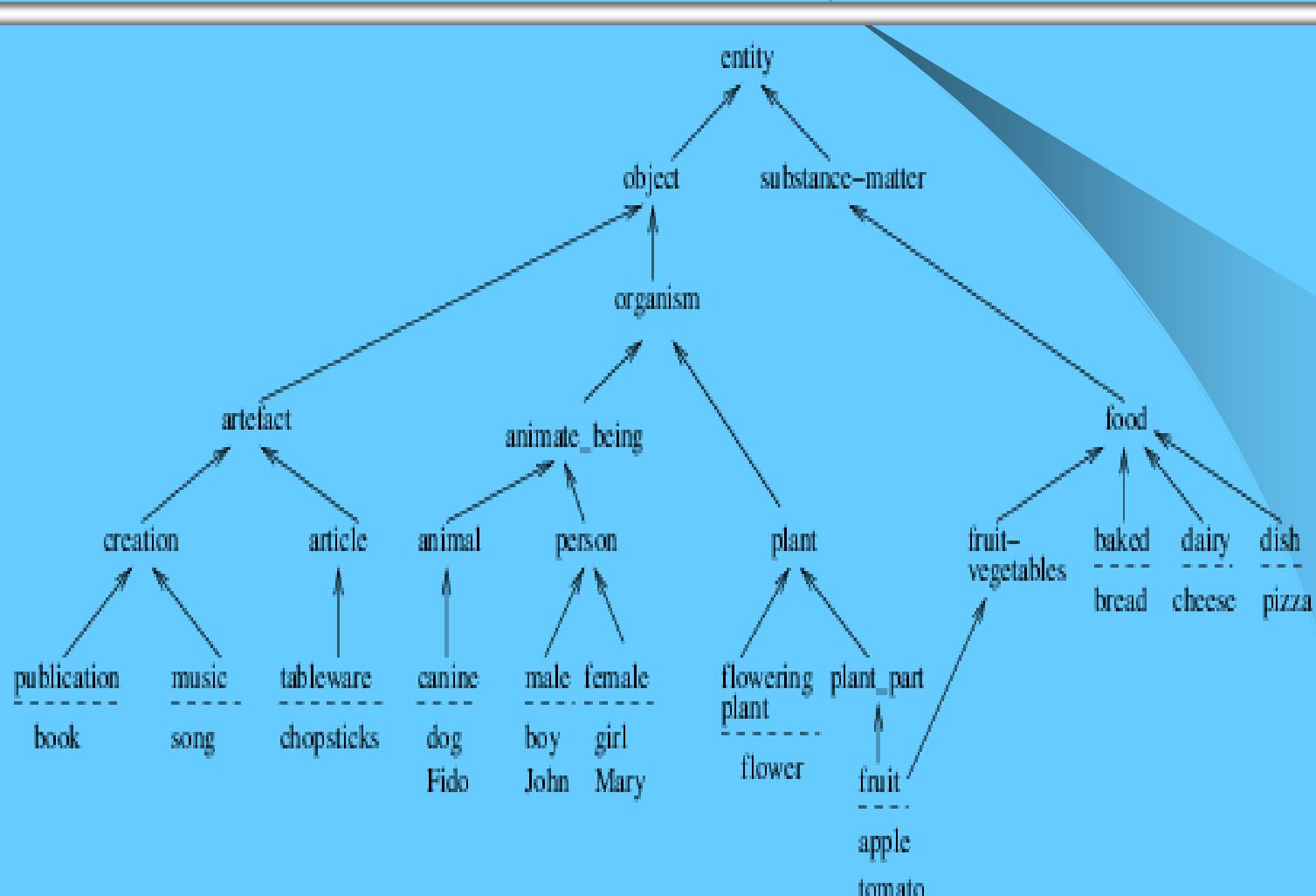
Ted Kaczynski is flanked by federal agents as he is led to a vehicle. Kaczynski is now serving a life sentence in prison for the

his victims. In 1995, he sent a sprawling, 35,000-word "manifesto" to *The New York Times* and *The Washington Post*, in which he explained why he believed technology to be evil and how society should disband the technological system and live in agrarian tribes.

Ex-Math-Prof.
UC Berkeley

Fitzgerald says the Unabomber's writings were a "pivotal factor" in cracking the case. He and his colleagues used them to help pinpoint the age and geographic origin of their suspect — evidence that helped lead to the April 6, 1996, arrest of Ted Kaczynski.

6. Text similarity:

Plagiarism detection

noplag

Title: Health Vision(1)
Author: Aleks B

100%
Similarity
43 Matches
en Language

You have not seen your eye doctor for more than a year.

What eye problems your eye doctor is looking for?

- ? Nearsightedness, farsightedness or astigmatism. These conditions are corrected with eyeglasses, contact lenses or surgery.
- ? Amblyopia and strabismus. Amblyopia occurs when eyes are misaligned. Strabismus is another word for crossed eyes.
- ? Focusing problems and ability of your eyes to work together.
- ? Any problems with eye tearing.
- ? Eye diseases such as glaucoma and diabetic retinopathy which have no clear symptoms at early stages. In most cases, early detection can reduce risk for vision loss.
- ? Age-related conditions. For example, cataracts occur mostly at the age of 65 and older.

What can you do to protect your eyes?

- ? Have a healthy diet, rich in fruits and vegetables.
- ? Take care of your health in general.
- ? Maintain a healthy weight.
- ? Quit smoking.
- ? Remember to give your eyes a rest when working at the computer.
- ? Do not forget to blink.
- ? Keep your eyes safe when playing sports or doing any potentially eye-dangerous activity.
- ? Protect your eyes from ultraviolet rays with sunglasses.
- ? Know your family's eye health history. Many eye diseases and conditions are hereditary.
- ? Visit your eye doctor once a year. Conducting regular eye exams will help preserve your vision and reduce risk of serious eye and vision problems.

Originality report Powered by Noplag.com

Page 1

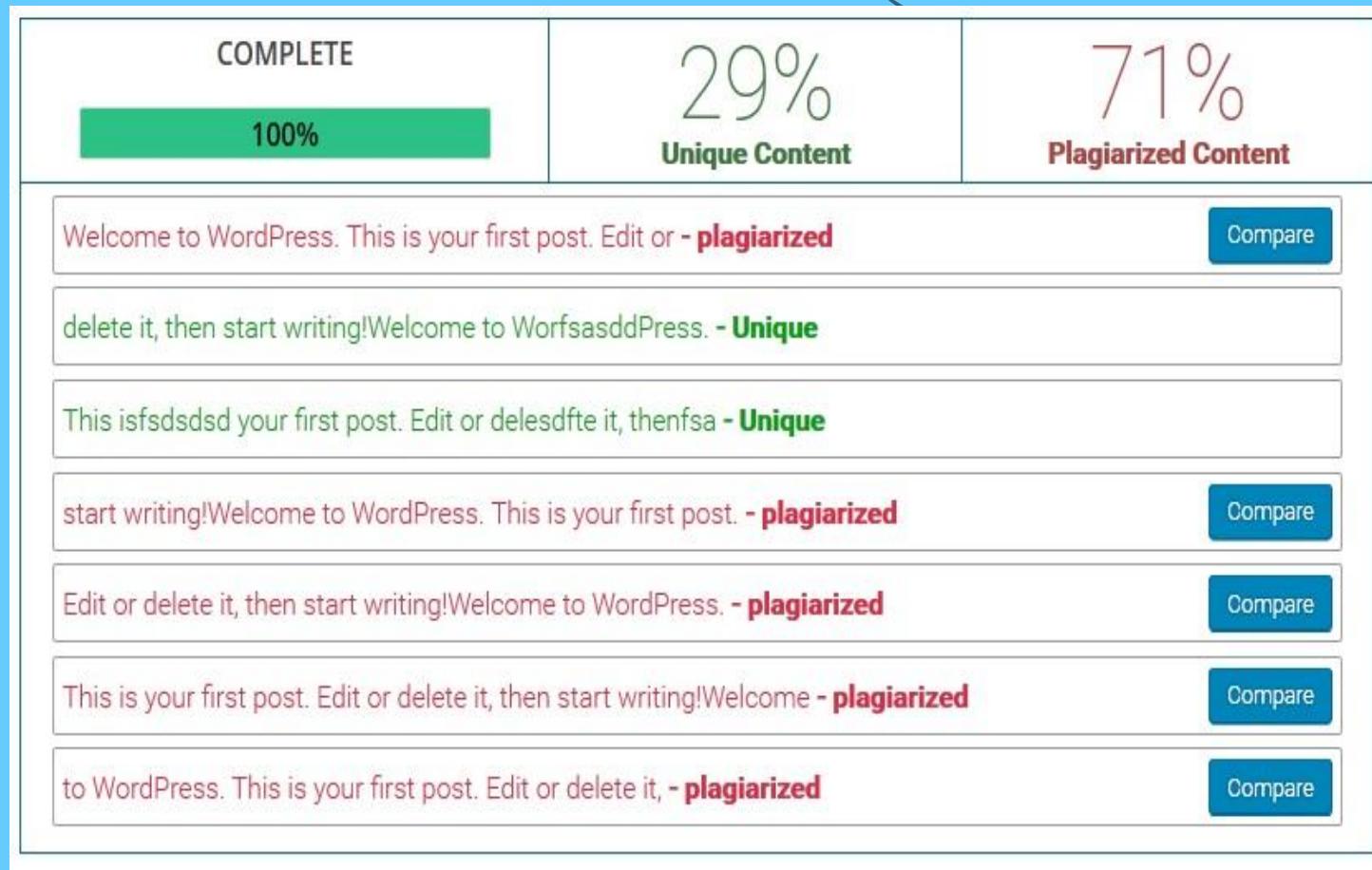
Match Overview

Rank	Type	Similarity
1	My Library	W 364 100%
2	Web	W 345 95.40%
3	Web	W 345 95.40%
4	Web	W 345 95.40%
5	Web	W 345 95.40%
6	Web	W 39 10.93%
7	Web	W 33 9.68%
8	Web	W 27 7.91%
9	Web	W 23 6.69%

ID 468042 Checked on 04 Nov 2016 5:42 PM

Words: 364 Pages: 1/1

Cross-Lingual Plagiarism detection

7. Text readability:

Earthquake in Indonesia – level 1

02-10-2018 07:00

Level 1

Level 2

Level 3

Sulawesi is an island in Indonesia. An **earthquake** hits near it. The earthquake makes a **tsunami**. It is 3 metres tall.

The tsunami moves into two cities. Around 600,000 people live there. More than 832 people die. Hospitals, hotels, a shopping centre, and thousands of homes are **destroyed**.

Difficult words: **earthquake** (when the ground moves), **tsunami** (a big wave started by an earthquake), **destroy** (break completely).

Earthquake in Indonesia – level 2

02-10-2018 07:00

Level 1

Level 2

Level 3

A 7.5-magnitude earthquake hit near the Indonesian island of Sulawesi which triggered a 3-metre tsunami that smashed into two cities on the coast. These cities are home to 600,000 people.

The tsunami killed more than 832 people and destroyed hospitals, hotels, a shopping centre, and thousands of homes. The event affected the lives of as many as 1.6 million people.

Difficult words: **magnitude** (the size of power of something), **trigger** (start suddenly), **smash** (move into with a lot of force).

Earthquake in Indonesia – level 3

02-10-2018 07:00

Level 1

Level 2

Level 3

A 7.5-magnitude earthquake hit near the Indonesian island of Sulawesi, triggering a 3-metre tsunami, which smashed into two cities on the coast.

Palu and Donggala are the cities affected the worst, and they are home to over 600,000 people. At least 832 people have been confirmed dead, thousands of homes collapsed, along with hospitals, hotels, and a shopping centre. The disaster affected as many as 1.6 million people, according to Red Cross estimates.

Difficult words: trigger (start), estimate (a careful guess based on data).

Linguistic features of Text readability

Word popularity: word usage frequency

Syntactic structure: complexity of parsing tree

Text organization: text coherence

Text readability <> comprehensibility

Writer (encoder) <> Reader (decoder)

Ex: A top-3,000 wordlist in English has been used in all definitions/explanations in the Oxford OALD8,

e.g.

phil·an·throp·ist /fɪ'lænθrəpɪst/ noun a rich person who helps the poor and those in need, especially by giving money •nhà từ thiện, mạnh thường quân

Whilst, in an existing Vietnamese dictionary: the definition of the word “đường” (sugar) is “một hợp chất kết tinh...” (“hợp chất” = compound, “kết tinh” = crystallize”).

Ex: “tòa” = “kiến trúc đơn nguyên trong xây dựng”

Should not use difficult words: “gà qué” (35.216), “con ngóe” (23.670), ... in grade-1 textbooks.

MS word\proof reading: available for English

HubSpot Blogs - Marketing scanned on 14 Apr 2015 | Run new scan | New folder | More ▾

Summary Clear Language Links Spelling Bad Language Good Language Discovery Activity Discussions

HUBSPOT BLOGS - MARKETING Clarity Grader Report

Url Scanned: <http://blog.hubspot.com/marketing>

The Clarity Grader report analyzes this site for **clear, transparent** language.
We also check for **consistent language** using customizable bad and good language dictionaries.

---

1 PAGES SCANNED ON 14 APRIL 2015

[Tweet Report](#) [Email Report](#) [PDF this Report](#)

Clear Language

Long Sentences 71 Sentences 25.27%	Average Sentence Length 14	Passive Language 9 Sentences 3.20%	Readability 62
---	--------------------------------------	---	--------------------------

Aim for 5% or lower

Long sentences exceed 20 words. At 25.27% your content is 5.1 times the recommended level of 5%. The message is likely buried in complex statements and run on sentences. Split the long sentences or use lists.

Aim for 10 or lower

The average sentence length is fair at 14. For web copy you should aim for 10 or less. You may be burying certain key messages.

Aim for 5% or lower

The passive voice % is good at 3.20%, Well done! Your text is punchy and active. This means readers can easily absorb your message and follow instructions.

Aim for at least 60

Great. Your **readability** score is above 60. Your message is clear and readers can easily follow instructional text.

8. Text translation:

8a. Machine Translation

The screenshot shows the homepage of Al Jazeera English. At the top, there's a banner with Arabic text "نحضرك الأخبار الساخنة أينما تكون" and "اشترِ الآن" (Buy Now). Below the banner, there's a large image of several men in suits. To the right of the image is a sidebar with links for "الأخبار" (News), "الفضائية" (Television), "المعرفة" (Knowledge), and "الأعمال" (Business). The main content area has several news articles with headlines in Arabic and English. One article headline reads "استشهاد فلسطينيين وإصابة سبعة في غارات بالضفة والقطاع". Another article discusses the US military's stance on Iraq. The footer includes links for "About Us", "Contact Us", and "Feedback".

Killing Palestinians and wounding nine in the raids Sector

Nine Palestinians were wounded among civilians in an Israeli air raid in the neighborhood result in the Gaza Strip. This comes immediately after the killing of two prominent Al-Aqsa Martyrs Brigades in the Israeli occupying forces carried out air and infantry forces in the Balata camp in the West Bank.

Bashir meets Fraser, the Security Council will not impose forces Darfur

Is scheduled to meet with Sudanese President Omar al-Bashir Jenday Fraser Assistant Minister for Foreign Affairs of the American attempt to persuade officials in Khartoum, Sudanese Darfur deployment of the nationalities. For his part, US Ambassador to the United Nations that it has no intention of the Security Council to impose its forces in the province.

Rumsfeld and Cheney insist on keeping the American forces in Iraq

Called American Defense Minister Donald Rumsfeld Americans to show patience on Iraq. I take Vice President Dick Cheney calls Democrats withdrawal of American forces from Iraq link and the possibility of early withdrawal of attacks inside the United States.

Killing civilians and wounding officer suicide attack in Afghanistan

The international force to help establish security (ISAF) killed civilians and the wounding of an officer in an attack against Afghan forces convoy south Atlantic Afghanistan. In the capital Kabul, a hand grenade exploded at the passage of manufacture French patrol was not reported injuries or damage.

ChatGPT translation

DD

Hãy dịch câu sau sang tiếng Anh, Pháp, Hoa, Nhật, Hàn, Đức, Nga, Latin và Quốc tế ngữ: "Chúng tôi đang học một ngôn ngữ"

- Tiếng Anh: "We are learning a language"
- Tiếng Pháp: "Nous apprenons une langue"
- Tiếng Hoa: "我们正在学习一种语言" (Wǒmen zhèngzài xuéxí yī zhǒng yǔyán)
- Tiếng Nhật: "私たちは言語を学んでいます" (Watashitachi wa gengo o manande imasu)
- Tiếng Hàn: "우리는 언어를 배우고 있습니다" (Urineun eoneoreul baeugo issseubnida)
- Tiếng Đức: "Wir lernen eine Sprache"
- Tiếng Nga: "Мы изучаем язык" (My izuchayem yazyk)   учим
- Tiếng Latin: "Nos discimus linguam"
- Quốc tế ngữ: "Emang volapükik"   Ni lernas lingvon

ChatGPT translation

DD

Hãy dịch câu sau sang tiếng Anh, Pháp, Hoa, Nhật, Hàn, Đức, Nga, Latin và Esperanto: "Chúng tôi đang học một ngôn ngữ"

- Tiếng Anh: "We are learning a language"
- Tiếng Pháp: "Nous apprenons une langue"
- Tiếng Hoa: "我们正在学习一门语言" (Wǒmen zhèngzài xuéxí yī mén yǔyán)
- Tiếng Nhật: "私たちは言語を学んでいます" (Watashitachi wa gengo o manande imasu)
- Tiếng Hàn: "우리는 언어를 배우고 있습니다" (Urineun eoneoreul baeugo issseubnida)
- Tiếng Đức: "Wir lernen eine Sprache"
- Tiếng Nga: "Мы изучаем язык" (My izuchayem yazyk)
- Tiếng Latin: "Nos discimus linguam"
- Esperanto: "Ni lernas lingvon"

ChatGPT: cannot process Nôm-scripts

- “nǎm” (5): 酉 = 南 (sound /nán/ “nam”) + 五 (meaning: *ngũ*)
- “nǎm” (year): 酉 = 南 (sound /nán/) + 年 (meaning: *niên*)
- “中” => “đúng, trong, trung, trúng, truồng”
- 穀 = “trăm/trặn” ;

Hàn
Thuyên

Alexandre de
Rhodes

Sino-Nôm text decoding

Vua Quang Trung (anh minh họa).

車: xa (xe)
心: tâm (tim)
惠: huệ (ơn)

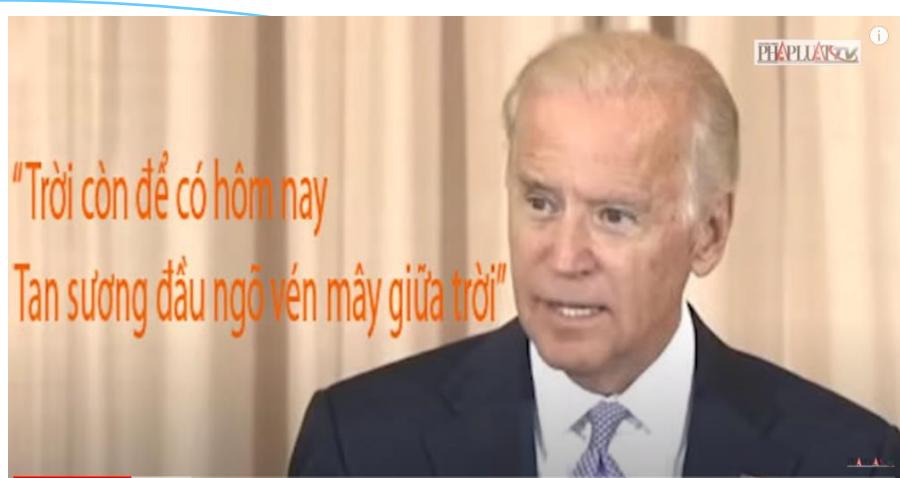
車 心 折 軸 多 田 鼠

XA
TÂM
CHIẾT
TRỰC,
ĐÀ
DIỀN
THỦ

Theo sách Hoàng Lê nhất thống chí ghi lại thì khi vua Quang Trung giả làm sứ giả sang Bắc Kinh (Trung Quốc) gặp vua Càn Long, được vua Càn Long tặng cho chiếc áo, có thêu 7 chữ: Xa tâm chiết trực, đà điền thủ. Nghĩa là: Bụng xe gãy trực, nhiều chuột đồng.

Theo phép chiết tự, chữ "xa" và chữ "tâm" ghép lại thành chữ "Huệ" là tên của Nguyễn Huệ; "chuột" nghĩa là năm Tý (Nhâm Tý 1792). Ý của dòng chữ trên áo là Nguyễn Huệ sẽ chết vào năm Tý. Giả thiết này ý nói rằng, vua Quang Trung chết do áo bị yểm bùa?

季 群 底 固 故 駁

Trời còn để có hôm nay,

散 霜 頭 午 援 遽 駁 季

Tan sương đầu **ngõ**, vén mây giữa trời.

nomfoundation.org/nom-tools/Nom-Lookup-Tool/Nom-Lookup-Tool?uiLang=vn

喃 產 遺 存 保 會

English

Thông tin về Hội ▼ Chữ Nôm ▼ Sách Nôm ▼ Từ điển Nôm ▼ Dự án Nôm ▼ Phòng chữ Nôm ▼ Liên hệ

Another Nôm Lookup Tool
based on Unicode

- ◎ Quốc Ngữ hoặc Hán-Nôm Mã Unicode hoặc TCVN (dùng hệ hex) Tiếng anh
 Bắc kinh Quảng đông Thương hiệt
 Bộ thủ.Tổng nét

TRA CỨU CHỮ NÔM

Tra cứu chữ Nôm

Câu chuyện về tra cứu Nôm

午

GO

Quốc Ngữ	Hán-Nôm	Context	Ref.	Tiếng anh
ngõ	午	cửa ngõ	btcn	gateway
ngọ	午	giờ ngọ	vhn	midday, noon
ngọ	午	ngó ý	btcn	to express a wish

Automatically translating Sino-Nôm into National Scripts

Truyện Kiều

慕辭沖 培 得 些

Trăm năm trong cõi người ta

字 才 字 命 簿 羅 恕 饒

Chữ tài chữ mệnh khéo là ghét nhau

浪辭嘉靖朝明

Rằng: Năm Gia Tịnh triều Minh

眾方滂朗台京凭傍

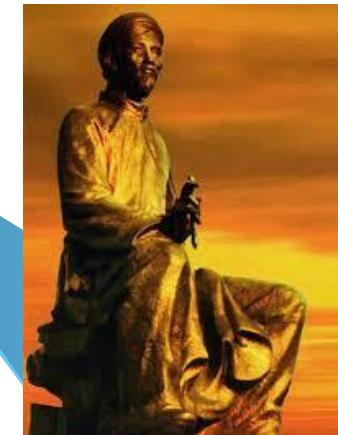
Bốn phương phảng lặng hai kinh vững vàng

固茹員外戶王

Có nhà viên ngoại họ Vương

家資擬拱常常塙中

Gia tư nghỉ ^碑 cũng thường thường bậc trung

Nguyen Du
(1766-1820)

- *nghĩ* (*think*)
- *nghỉ* (*he*)

Website: <https://tools.clc.hcmus.edu.vn>

字 哻 喃
chữ Nôm

CLC - Chuyển tự chữ Nôm

fit@hcmus

字 VĂN BẢN

TÀI LIỆU

HÌNH ẢNH

LỊCH SỬ

ĐÃ LƯU

Vietnamese

English

HÁN - NÔM

QUỐC NGỮ

嚮台閒事懶空
空算𠂇扒𠂇𠂇固身
扒風塵沛風塵
朱清高買特份清高
固兜偏為𠂇�
笄才笄命灑灑奇𠂇
固才麻焜之才
笄才連貝笄灾沒韻
𠂇𢇺𢇺業𠂇身
拱𢇺責吝𠂇斯𠂇賒
善根於在悉些
笄心算買朋𠂇笄才

ngẫm thay muôn sự bởi trời
trời kia đã bắt làm người có thân
bắt phong trần phải phong trần
cho thanh cao mới được phân thanh cao
có đâu thiên vị người nào
chữ tài chữ mệnh dôi dào cả hai
có tài mà cậy chi tài
chữ tài liền với chữ tai một vần
đã mang lấy nghiệp vào thân
cũng đừng trách lắn trói gần trời xa
thiện căn ở tại lòng ta
chữ tâm kia mới bằng ba chữ tài

金雲翹傳卷完	𠙴哈閒事在丕 𠂇箕𠃎扒𠃎𠃎固身 扒風塵沛風塵 朱清高買特分清高 固兜爲𠃎𦩁 ^𦩁 筭才筭命灑灑奇𠂇 固才麻悞之才 筭心筭買朋𠃎 ^𠃎 善根於在悉些 筭才連貝筭灾沒韻
	丕箕𠃎扒𠃎𠃎固身 朱清高買特分清高 固兜爲𠃎𦩁 ^𦩁 筭才筭命灑灑奇𠂇 固才麻悞之才 筭心筭買朋𠃎 ^𠃎 善根於在悉些 筭才連貝筭灾沒韻

HÁN - NÔM

𠙴哈閒事在丕
𠂇箕𠃎扒𠃎𠃎固身
扒風塵沛風塵
朱清高買特分清高
固兜爲𠃎𦩁^𦩁
筭才筭命灑灑奇𠂇
固才麻悞之才
筭心筭買朋𠃎^𠃎
善根於在悉些
筭才連貝筭灾沒韻

金雲翹傳卷完	𠙴哈閒事在丕 𠂇箕𠃎扒𠃎𠃎固身 扒風塵沛風塵 朱清高買特分清高 固兜爲𠃎𦩁 ^𦩁 筭才筭命灑灑奇𠂇 固才麻悞之才 筭心筭買朋𠃎 ^𠃎 善根於在悉些 筭才連貝筭灾沒韻
	丕箕𠃎扒𠃎𠃎固身 朱清高買特分清高 固兜爲𠃎𦩁 ^𦩁 筭才筭命灑灑奇𠂇 固才麻悞之才 筭心筭買朋𠃎 ^𠃎 善根於在悉些 筭才連貝筭灾沒韻

QUỐC NGỮ

ngâm hay muôn sự tại trời
trời kia đã bắt làm người có thân
bắt phong trần phải phong trần
cho thanh cao mới được phần thanh cao
có đâu vì người nào
chữ tài chữ mệnh dõi dào cả hai
có tài mà cậy chi tài
chữ tài liền với chữ tai một vần
đã mang lấy nghiệp vào thân
cũng đừng trách lần trời gần trời xa
thiện căn ở tại lòng ta
chữ tâm kia mới bằng ba chữ tài

Outdoor-Image Translation

HÁN - NÔM

亭福清

福生重厚有财有土有人民

清化巍我乃聖乃神乃文武

QUỐC NGỮ

đinh phúc thanh

phúc sinh trọng hậu hữu tài hữu thổ hữu nhân dân
thanh hoá nguy ngã nãi thánh nãi thần nãi văn võ

Dịch nghĩa (thử nghiệm):

đinh phúc thanh

phúc đức trọng hậu đãi có tài có đất có người dân

thanh hoá nguy ta lại là thánh bèn thần bèn văn võ

VTV3

VTV.vn

06:40

Sino-Nôm text interpretation

汝等行看取敗虛
如何逆虜來侵犯
截然定分在天書
南國山河南帝居

Nam quốc sơn hà

Nam quốc sơn hà Nam đế cư,
Tiết nhiên định phận tại thiên thưⁱ.
Như hà nghịch lỗ lai xâm phạm,
Nhữ đẳng hành khan thủ bại hưng.

Dịch nghĩa

Núi sông nước Nam thì vua Nam ở,
Cương giới đã ghi rành rành ở trong sách trời.
Cớ sao lũ giặc bạo ngược kia dám tới xâm phạm?
Chúng bay hãy chờ xem, thế nào cũng chuốc lấy bại vong.

Ancient text translation & interpretation

HÁN - NÔM

QUỐC NGỮ

獄中無酒亦無花
對此良宵奈若何
人向窗前看明月
月從窗隙看詩家

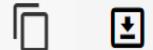

ngục trung vô tửu diệc vô hoa
đối thử lương tiêu nại nhược hè
nhân hướng song tiền khan minh nguyệt
nguyệt tòng song khích khán thi gia

Dịch nghĩa (thử nghiệm):
trong tù không rượu cũng không hoa
trước cảnh đẹp đêm nay biết làm thế nào
người hướng ra trước song ngắm trăng sáng
từ ngoài khe cửa trăng ngắm nhà thơ

31 / 500

Historical text mining: event relations

Mậu Dần, [Thái Bình] năm thứ 9 [978], (Tổng Thái Bình Hưng Quốc năm thứ 3). **Mùa xuân, tháng giêng, động đất.**

Mậu Tuất, /Úng Thiên/ năm thứ 5 [998], (Tổng Chân Tông Hằng, Hàm Bình năm thứ 1).
Mùa xuân, tháng 3, động đất 3 ngày.

Quý Ty, [Sùng Hưng Đại Bảo] năm thứ 5 [1053], (Tổng Hoàng Hựu năm thứ 5). **Mùa xuân, tháng giêng, ngày mùng 5, động đất 3 lần. Mùng 10, có mây không có mưa, rồng vàng hiện ở gác Đoan Minh. Bây tôi chúc mừng, duy có nhà sư Pháp Ngũ nói: "Rồng bay trên trời, nay lại hiện ở dưới là điềm không lành".**

Mậu Dần, /Hội Phong/ năm thứ 7 [1098], (Tổng Nguyên Phù năm thứ 1). **Mùa Thu, tháng 8, động đất.**

Đinh Hợi, /Long Phù/ năm thứ 7 [1107], (Tổng Đại Quan năm thứ 1). **Mùa hạ, động đất.**
Tháng 2, 1137 châu Nghệ An động đất, nước sông đỏ như máu. Công Bình sai Nội nhân hỏa đầu Đặng Khánh Hương về Kinh sư đem việc ấy tâu lên.....

From “Đại Việt Sử Ký Toàn Thư”

Bính ngọ, năm thứ 18 [1666], **mùa xuân, tháng 3**, ở Hồ Xá có động đất.

Át sửu, năm thứ 37 [1685], **mùa hạ, tháng 5**, ở Cam Lộ động đất. Ở Gia Lộc ngoại châu Bố Chính có động đất. Ở hai phủ Thăng Hoa và Quy Ninh động đất.

Tháng 9, Quảng Bình động đất năm 1736. Thanh Hoa và Thanh Bình động đất.
Nghệ An động đất.

From “Đại Nam Thực Lục”

~~Prophephy (sấm): Trạng Trình's oracles~~

“Đầu Thu gà gáy xôn xao”

Trăng xưa sáng tõ soi vào Thăng Long”

“Đầu Thu”: Tháng 7 (âm lịch)

古: cỗ

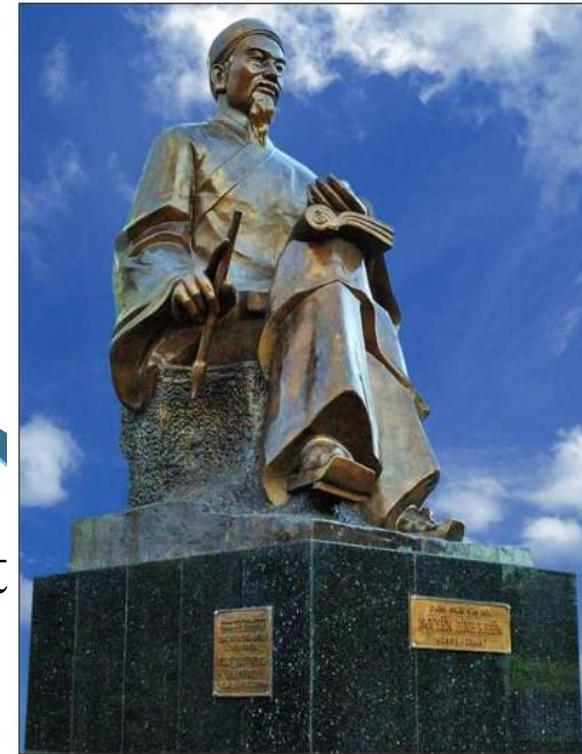
=> Tháng 8 (dương)

月: nguyệt

“gà”: năm Dậu (1945)

胡: Hồ

“Trăng xưa” => “cỗ nguyệt”

Tượng đài Trạng Trình Nguyễn Bỉnh Khiêm.

=> Sự kiện CMT8: Bác Hồ đọc bản tuyên ngôn độc lập

“Biển Đông vạn dặm dang tay giữ”

Đất Việt muôn năm vững trị bình

Cự ngao đới sơn

碧浸仙山徹底清 ·
 巨鰐戴得玉壺生 ·
 到頭石有補天力 ·
 著腳潮無卷地聲 ·
 萬里東溟歸把握 ·
 億年南極奠隆平 ·
 我今欲展扶危力 ·
 挽卻關河舊帝城 ·

Bích tẩm tiên sơn triệt đế thanh,
 Cự ngao đới đắc ngọc hồ sinh.
Đáo đầu thạch hữu bổ thiên lực¹,
 Trước cước trào vô quyển địa thanh.
 Vạn lý Đông minh quy bả ác,
 Úc niên Nam cực điện long bình.
 Ngã kim dục triển phù nguy lực,
 Văn khước quan hà cựu đế thành.

Non tiên ngâm tẩm nước trong xanh,
 Bầu ngọc đội nê, ngao lớn sinh.
 Đầu ngọc, vá trời còn sức đá,
 Chân đưa, lặng sóng chằng âm thanh.
 Biển Đông, vạn dặm quơ tay nắm,
 Nam cực, muôn năm vững trị bình.
 Ta muốn phù nguy ra sức giúp,
 Quan hà thu lại cựu kinh thành.

CLC Phiên dịch Hán Nôm

chữ Nôm

[VĂN BẢN](#)
[TÀI LIỆU](#)
[HÌNH ẢNH](#)

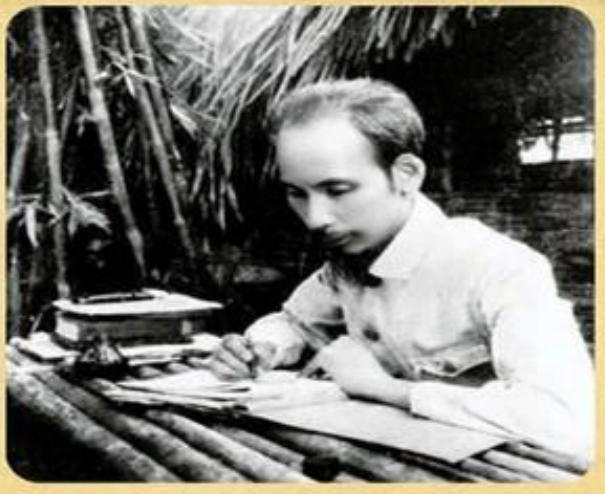
HÁN - NÔM	QUỐC NGỮ
<p>巨鰐戴山 碧浸仙山徹底清， 巨鰐戴得玉壺生。 到頭石有補天力， 著腳潮無卷地聲。 萬里東溟歸把握， 億年南極奠隆平。 我今欲展扶危力， 挽卻關河舊帝城。</p>	<p>cự ngao đới sơn bích tẩm tiên sơn triệt đế thanh , cự ngao đới đắc ngọc hồ sinh đáo đầu thạch hữu bổ thiên lực , trước cước trào vô quyển địa thanh vạn lý đông minh quy bả ác , úc niên nam cực điện long bình ngã kim dục triển phù nguy lực , văn khước quan hà cựu đế thành Dịch nghĩa (thử nghiệm): như con ngao lớn đội núi núi tiên nhuộm biếc cỏi trong suốt như con ngao lớn đội được bầu ngọc mà sinh ra ngoi đầu lên đá có sức vá trời đất chân xuống sống không có tiếng cuồn đất vạn dặm biển đồng qua vào tay nắm úc nắm cõi nam đặt vững cảnh trị bình ta nay muốn thi thổ sứ phò nguy cứu vãn lại quan hà thành cũ của nhà vua</p>

Historical text mining: named entity changes

"Dân ta phải biết sử ta,
cho tương gốc tích nước nhà
Việt Nam"

"Lịch sử nước ta" -
Chủ tịch Hồ Chí Minh

Thăng Long (7/1010)

từ thành Hoa Lư, dời đô ra kinh phủ ở thành Đại La, tạm đỗ thuyền dưới thành, có rồng vàng hiện lên ở thuyền ngự, nhân đó đổi tên thành gọi là thành Thăng Long. Đổi chau Cổ Pháp gọi là phủ Thiên Đức, thành Hoa Lư gọi là phủ Trường

Đông Đô (4/1397)

Lấy Phó tướng Lê Hán Thương coi phủ đô hộ lộ Đông Đô; Thái bảo Trần Hàng coi phủ đô thống lộ Bắc Giang; Trần Nguyên Trứ [Chú giải]

Đông Quan (12/1408)

Vua bao các quân:

"Hãy thừa thế chè tre, đánh cuốn chiếu thằng một mạch, như sét đánh không kịp bịt tai, tiến đánh thành Đông Quan [Chú giải] thì chắc chắn phá được chúng".

Đông Kinh (4/1427)

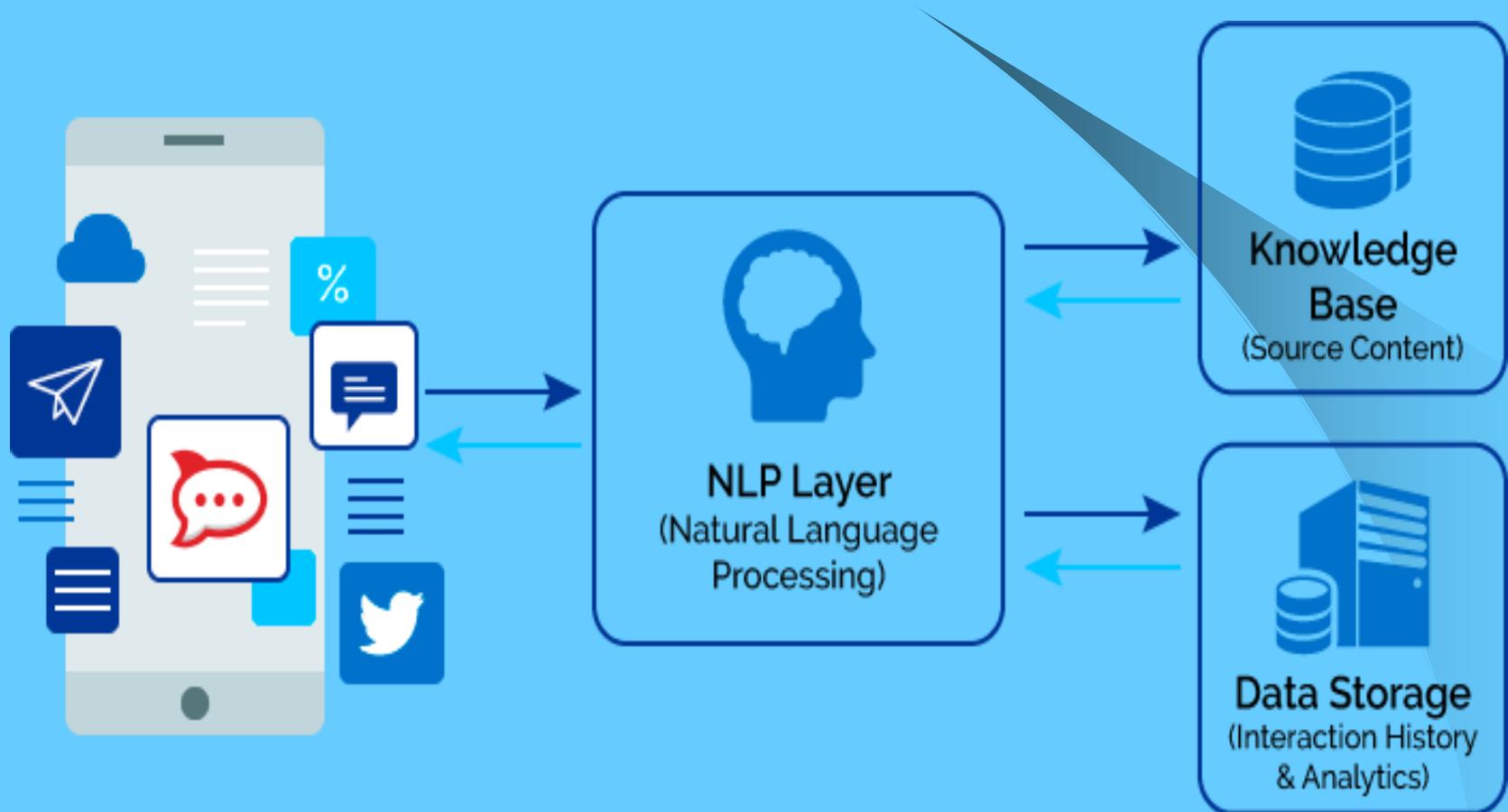
Mùa hạ, tháng 4, vua từ điện tranh ở Bồ Đào yết đóng ở thành Đông Kinh.

Ngày 15, vua lên ngôi ở Đông Kinh, đại xá, đổi niên hiệu là Thuận Thiên, dựng quốc hiệu là Đại Việt,

From Đại Việt sử ký toàn thư

10. Chatbot: ChatGPT et al.

~~Không chính xác: ngũ nghĩa từ Hán-Việt~~

DD

Hãy giải thích nghĩa của chữ "giai" trong thành ngữ "bách niên giai lão"

Trong thành ngữ "bách niên giai lão", chữ "giai" có nghĩa là "già nua", "đã già". "Bách niên" nghĩa là "trăm tuổi", "lão" có nghĩa là "người già". Vì vậy, "bách niên giai lão" được dịch là "trăm tuổi đã già nua" hoặc "trăm tuổi đời đã già".

Thành ngữ này thường được dùng để miêu tả một người đã sống đến tuổi rất cao, đánh giá đó là sự kiện đáng kính và đáng quý. Nó thể hiện sự tôn trọng và ngưỡng mộ đối với người già, đồng thời cũng nhắc nhở về sự quan trọng của sức khỏe, thời gian và đời sống. Ngoài ra, thành ngữ này còn có ý nghĩa đề cao lòng kiên trì, nghị lực, sức mạnh và tinh thần của con người, vì để sống đến độ tuổi trăm tuổi, cần phải có những phẩm chất đó.

giai (階): *giai cấp, giai đoạn, ...*

"bậc thềm"

giai (佳): *giai điệu, giai thoại, giai nhân, ...*

"hay/đẹp"

giai (偕): *giai lão, ...*

"cùng nhau"

~~Không chính xác: cả ngũ nghĩa từ thông dụng~~

Model: GPT-4

Talk-t

DD

Hãy giải thích ý nghĩa của chữ "trắc" trong từ "bất trắc"

Trong tiếng Việt, từ "bất trắc" thường được dùng để mô tả một tình huống không ổn định, khó lường, rủi ro hoặc gặp phải những khó khăn và vấn đề. Từ này bao gồm hai chữ "bất" và "trắc".

Chữ "trắc" trong từ "bất trắc" có nghĩa là **không ổn định, không chắc chắn**. Khi kết hợp với chữ "bất", nó nhấn mạnh ý nghĩa của sự không ổn định, rủi ro hoặc tình trạng khó lường. Ví dụ, bạn có thể dùng từ "bất trắc" để mô tả tình hình kinh tế, chính trị, thời tiết, hoặc một mối quan hệ nào đó.

Tóm lại, ý nghĩa của chữ "trắc" trong từ "bất trắc" là sự không ổn định, không chắc chắn, phản ánh một tình huống không tốt hoặc khó khăn.

Trắc: đo/lường: **trắc nghiệm, quan trắc, sinh trắc, ...**
“Sông sâu khó đo, lòng người không lường được”

Chưa thể hiểu: nghĩa hàm ý, ẩn dụ, hoán dụ

2. "Thiều quang chín chục đã ngoài sáu mươi": "Thiều quang" có nghĩa là ánh sáng mờ nhạt, chỉ thời gian gần hoàng hôn. Số "chín chục" ở đây ám chỉ tuổi thọ trung bình của con người, còn "sáu mươi" là thời gian mà ánh sáng bắt đầu mờ dần, tượng trưng cho tuổi già. Như vậy, câu thơ này có thể hiểu là thời gian cuộc đời đã đi qua nhanh chóng, giống như cách mà ánh sáng của ngày chuyển mình vào hoàng hôn.

Tổng kết lại, hai câu thơ này mang ý nghĩa về sự vụt qua của thời gian, sự thay đổi từ mùa xuân sang hoàng hôn tượng trưng cho quá trình từ thanh xuân đi vào tuổi già. Đồng thời, chúng cũng nêu lên một cảm giác nuối tiếc về những thời gian đã qua nhưng vẫn phải đón nhận và chấp nhận sự thay đổi của cuộc sống.

*Ngày xuân con én đưa thoi => dệt nên Tấm lụa mùa Xuân (90 ngày)
60 ngày = đã qua 2 tháng => Thanh minh trong tiết Tháng Ba*

Không thể hiểu: Nghĩa hình tượng

2. "Phận liễu sao mà nảy nét ngang."

- "Phận liễu" là số phận tầm thường, không có gì nổi bật, giống như cây liễu nhỏ bé và mong manh.
- "Sao mà" là "làm sao" hoặc "làm cách nào".
- "Nảy nét ngang" là phát triển và đạt được sự kiên cường, mạnh mẽ trong cuộc sống.

Câu thơ này thể hiện sự trăn trở của tác giả về số phận của mình, liệu với một số phận tầm thường như cây liễu, có thể kiên cường và vượt qua khó khăn, thử thách trong cuộc sống hay không.

Nhìn chung, hai câu thơ này diễn đạt nỗi lòng của tác giả về sự trăn trở, tiếc nuối về số phận và duyên nợ trong cuộc đời. Tác giả nhấn mạnh rằng mỗi con người phải đối mặt với những khó khăn và thử thách trong cuộc sống, dù số phận có tốt hay không. Đồng thời, tác giả cũng đặt câu hỏi liệu có thể vượt qua những thử thách đó để trở nên kiên cường và mạnh mẽ hơn.

Tiếng Anh: chính xác hơn

DD

Xin cho tôi biết nguồn gốc của từ "breakfast"

Từ "breakfast" được hình thành từ hai từ "break" và "fast". Trong tiếng Anh cổ, "to break" có nghĩa là "phá vỡ, làm gián đoạn", và "fast" có nghĩa là "đói khát" trong thời gian dài, thường là do tôn giáo hay y học. Vì vậy, "breakfast" có nghĩa là bữa ăn đầu tiên trong ngày, giúp phá vỡ trạng thái đói khát sau một đêm ngủ.

break: phá vỡ   **fast:** ăn chay/nhịn ăn (do **đêm:** ngủ)

breakfast: bữa đầu tiên trong ngày mà phá chay

Tiếng Anh: hiểu rất tốt

DD

Xin cho biết nguồn gốc của từ "disaster" trong tiếng Anh?

Từ "disaster" trong tiếng Anh có nguồn gốc từ tiếng Ý, từ "disastro". "Disastro" được ghép từ hai phần: tiền tố "dis-" mang nghĩa "không tốt" hay "xấu" và "**astro**" nghĩa là "sao" (trong ngữ cảnh thiên văn học). Trong tiếng Ý, "disastro" được sử dụng để chỉ một sự kiện xấu xảy ra do ảnh hưởng của các vì sao, vì người xưa thường tin rằng các thiên thể có ảnh hưởng đến cuộc sống trên Trái đất.

astro/aster: astronomy, astronaut, asteroid
disappear: biến mất => **disaster**: tai họa

Từ "disastro" sau đó được chuyển sang tiếng Pháp dưới dạng "désastre" và cuối cùng trở thành "disaster" trong tiếng Anh vào khoảng thế kỷ 16. Ngày nay, từ "disaster" được sử dụng để chỉ một sự kiện đột ngột và khủng khiếp gây hậu quả nghiêm trọng về mặt nhân vật, kinh tế, môi trường hoặc xã hội.

NVIDIA là tên của một công ty đa quốc gia chuyên sản xuất chip đồ họa và nhiều sản phẩm khác liên quan đến công nghiệp công nghệ thông tin. Tên NVIDIA không phải xuất phát từ một từ hoặc cụm từ cụ thể trong bất kỳ ngôn ngữ nào, nhưng theo chính sáng lập viên và CEO của NVIDIA, Jensen Huang, tên này có nguồn gốc từ tiếng Latinh.

NVIDIA được lấy từ từ "**invidia**" trong tiếng Latinh, nghĩa là "ghen tị" hoặc "sự dè dặt". Có lẽ cái tên này được chọn vì công nghệ và sản phẩm của NVIDIA thường đứng ở vị trí tiên phong và đem lại sự "ghen tị" cho các đối thủ cạnh tranh.

Tuy nhiên, không chỉ là tên thương hiệu, NVIDIA cũng đã xây dựng một biểu tượng mạnh mẽ và được biết đến rộng rãi trong ngành công nghiệp đồ họa, máy tính và trí tuệ nhân tạo.

Invidere

The term **invidia** comes from the Latin word **invidere**, which means "to look too closely"¹. Invidia is associated with envy and reflects the ancient belief that envy originates from **the eyes**¹. The Latin word invidia is derived from the Latin word video, which means "to see"². Invidia is also related to the Latin word invidus, which means "envious" or "hostile"².

NVIDIA

Learn more: 1. wikipedia.org

2. etymologeek.com

Tiếng Anh hiểu rất sâu rộng
nguồn gốc của từ "Milky Way"

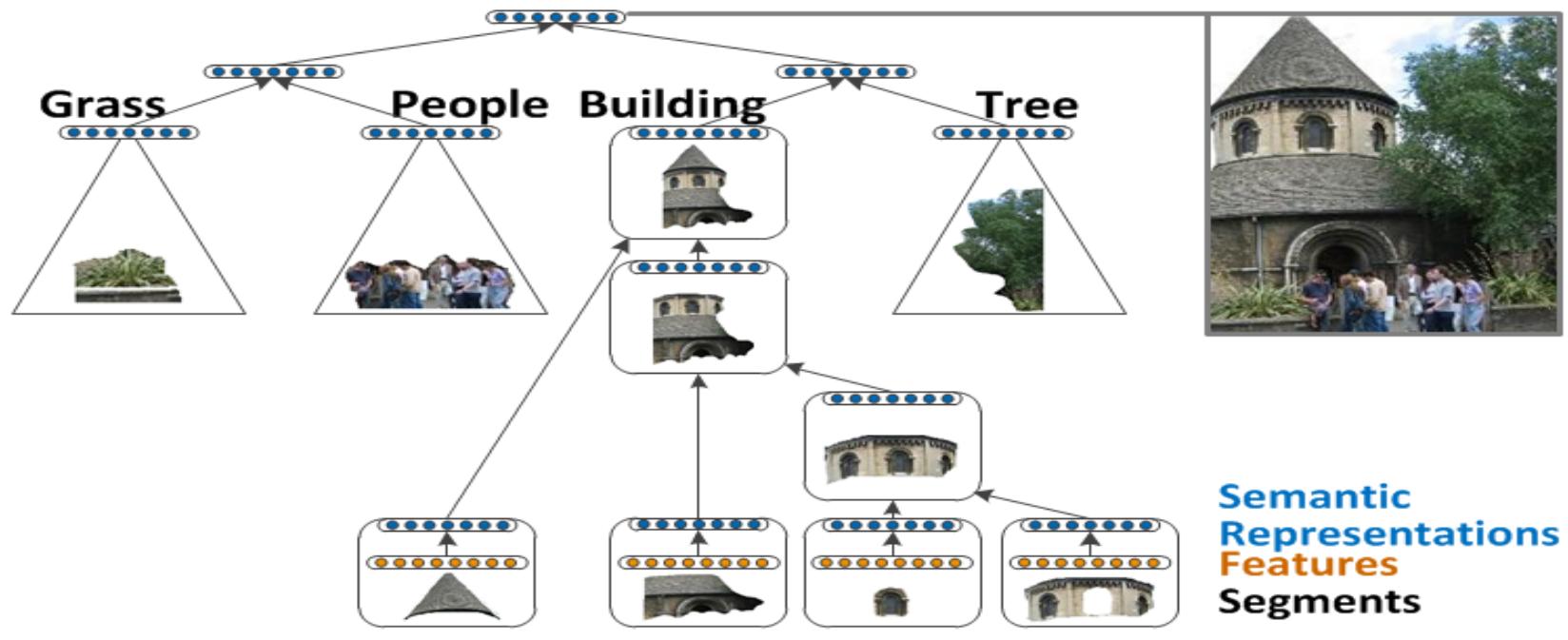

Thần Zeus: Vua các vị thần

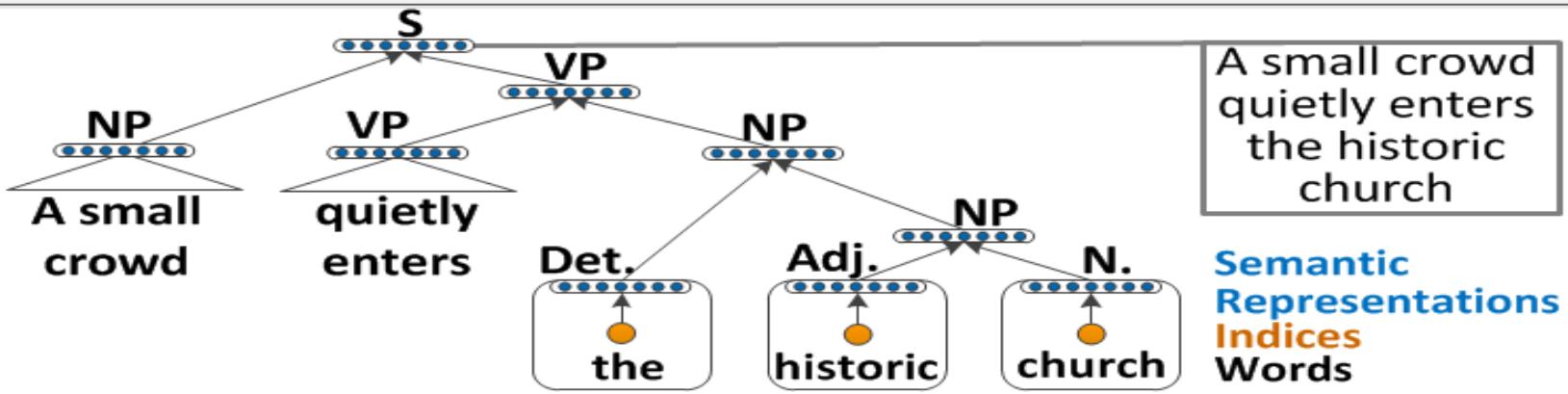
Hera: Vợ thần Zeus

Hercule: Con rơi của thần Zeus

Parsing Natural Scene Images

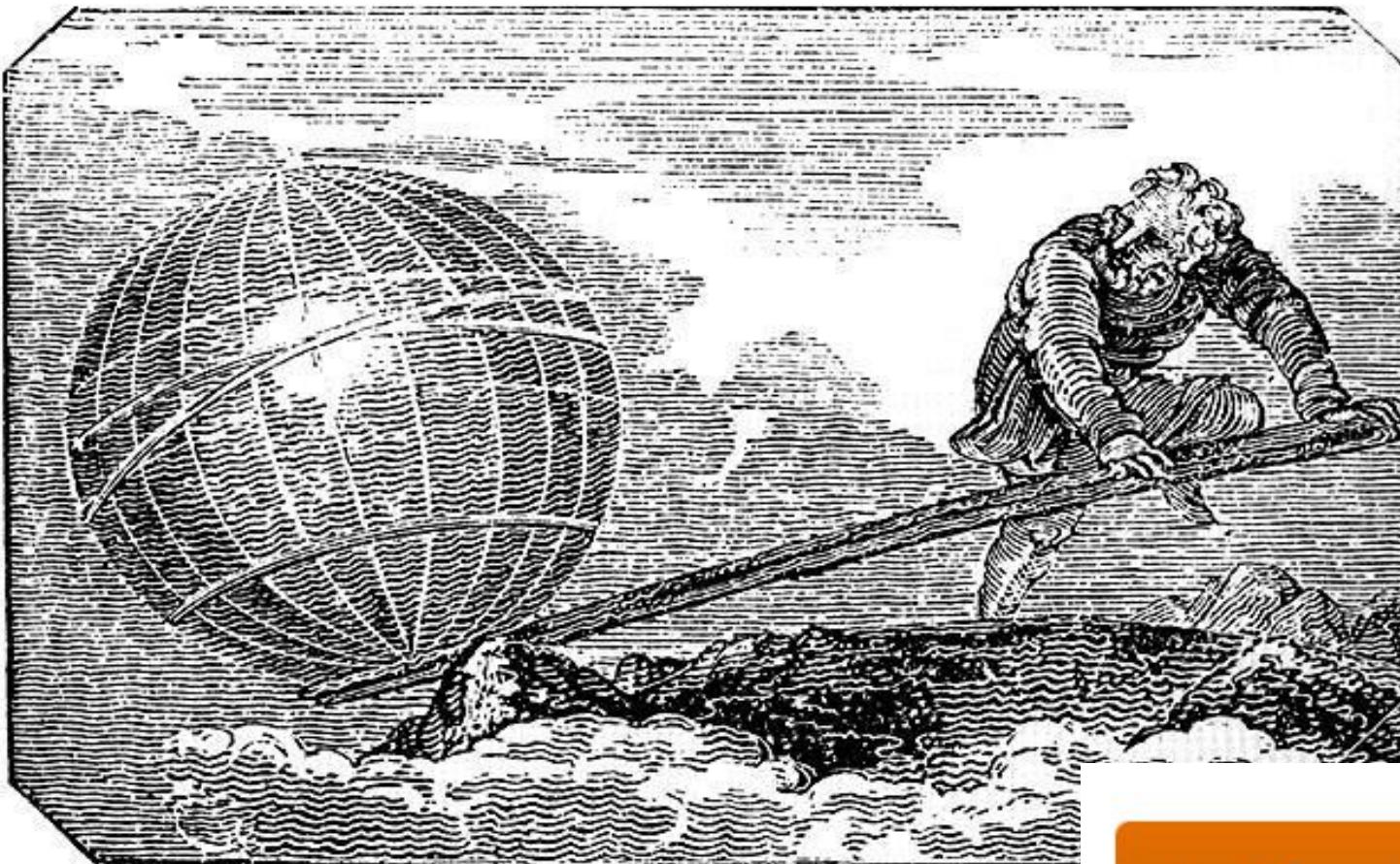

Parsing Natural Language Sentences

Vai trò của kho ngũ liệu trong Xử lý NNTN

= **điểm tựa cho đòn bẩy**

Archimedes ↗

Ancient Greek
mathematician

Computational Models:

Artificial Intelligence: A branch of computer science dealing with the simulation of intelligent behavior

Machine Learning: is a type of artificial intelligence ([AI](#)) that allows software applications to become more accurate at predicting outcomes via [training data](#).

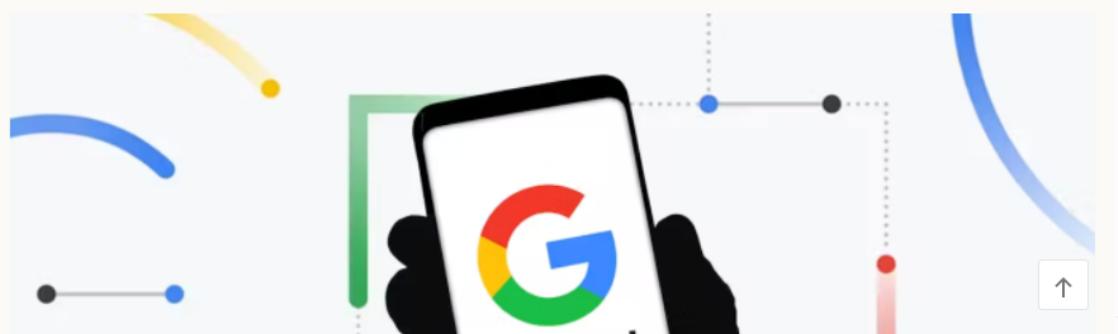
- **Deep Learning:** requires big data
- Computational Linguistics: Data = Corpus
- **Corpus:** 语料库/yǔ liào kù/ “ngữ liệu khô”
- Corpus = Collection of spoken/written text
- Building Corpus: by [native-speaker](#), Master in [Applied Linguistics](#) (Computational Linguistics), Data Science.

Google Bard thử nghiệm vội vã trước khi ra mắt

Google được cho là đã không thực hiện quá trình thử nghiệm Bard, chatbot AI đối đầu ChatGPT, đủ chín chu trước khi công bố.

Theo *Business Insider*, [Google](#) không có thời gian và nhân lực đánh giá và cải thiện chất lượng phản hồi do Bard đưa ra. Thay vào đó, công ty giao nhiệm vụ cho các đối tác thực hiện điều này.

Theo bốn nguồn tin từ nhà thầu của Google cũng như tài liệu nội bộ, việc thử nghiệm Bard diễn ra vội vã do họ không có đủ thời gian để xác minh câu trả lời đúng từ chatbot AI.

Google [ra mắt](#) Bard ngày 6/2. Tuy nhiên, ngay khi vừa trình làng, chatbot được xem là đối thủ của ChatGPT đã [trả lời sai](#) câu hỏi về kiến thức. Điều này khiến Google mất [100 tỷ USD](#) giá trị vốn hóa thị trường sau đó. Trước khi giới thiệu Bard, Google cũng được cho là đã yêu cầu nhân viên toàn thời gian dành từ hai đến bốn giờ để trò chuyện với bot mới. Họ sẽ đặt câu hỏi, gắn cờ các câu trả lời không đáp ứng các tiêu chuẩn về độ chính xác và các yếu tố khác.

Bảo Lâm (theo *Business Insider*)

Corpus:

- PTB (Penn Tree Bank): [Pierre/NNP Vinken/NNP],/, [61/CD years/NNS] old/JJ ,/, will/MD join/VB [the/DT board/NN] as/IN [a/DT nonexecutive/JJ director/NN Nov./NNP 29/CD]./.
- CTB (Chinese Tree Bank): <S ID=12>((IP-HLN (NP-SBJ (NN 外商) (NN 投资) (NN 企业)) (VP (VV 成为) (NP-OBJ (NP (NP-PN (NR 中国)) (NP (NN 外贸)))) (ADJP (JJ 重要)) (NP (NN 增长点))))) </S>
- (VTB: Vietnamese Tree Bank): <SEG id="1">
Nguyên_nhân/Nn/O là/Vc/O bão/Nn/O số/Nn/O 10/An/O
đang/R/O chịu/Vv/O ảnh_hưởng/Nn/O bởi/Cp/O
hệ_thống/Nn/O trực/Nn/O rãnh/Nn/O cao/Aa/O và/Cp/O
sự/Nc/O lôi_kéo/Vv/O từ/Cm/O siêu_bão/Nn/TRM_B
Melor/Nr/TRM_I_ở/Cm/O ngoài/Cm/O khơi/Nn/O
Philippines/Nr/LOC_B ./PU/O</SEG

Corpus:

[Many/JJ styles/NNS]

have/VBP

[perforations/NNS]

and/CC

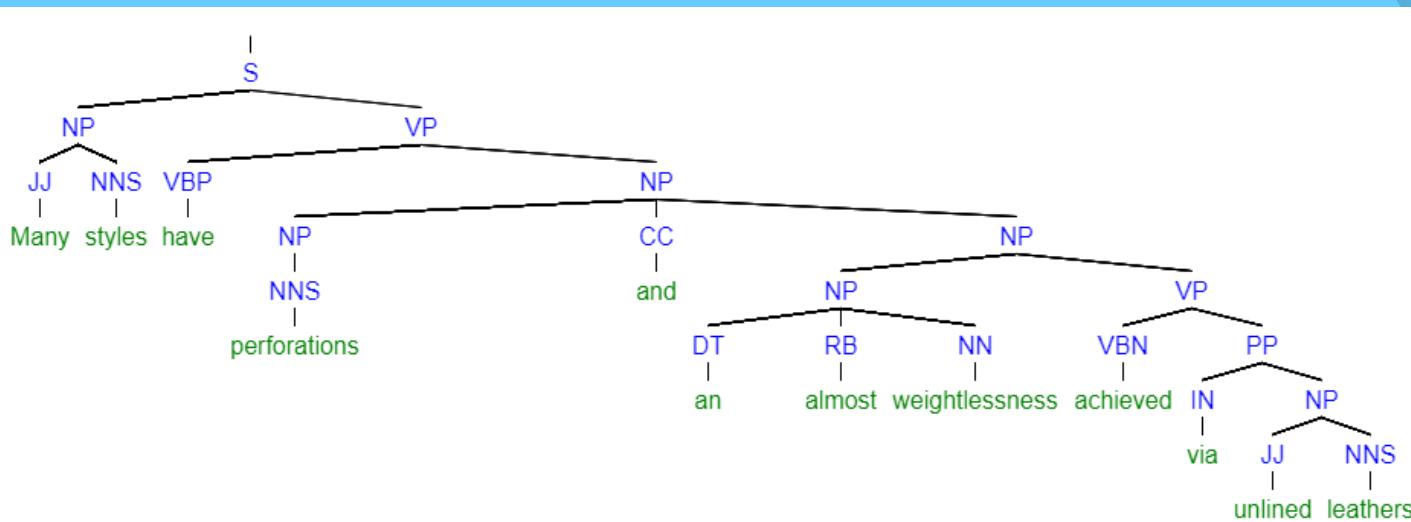
[an/DT almost/RB weightlessness/NN]

achieved/VBN via/IN

[unlined/JJ leathers/NNS]

./.

((S - - -
  (NP (JJ Many) (NNS styles))
  (UP (VBP have)
    (NP
      (NP (NNS perforations))
      (CC and)
      (NP
        (NP (DT an) (RB almost) (NN weightlessness))
        (UP (VBN achieved)
         (PP (IN via)
         (NP (JJ unlined) (NNS leathers)))))))))

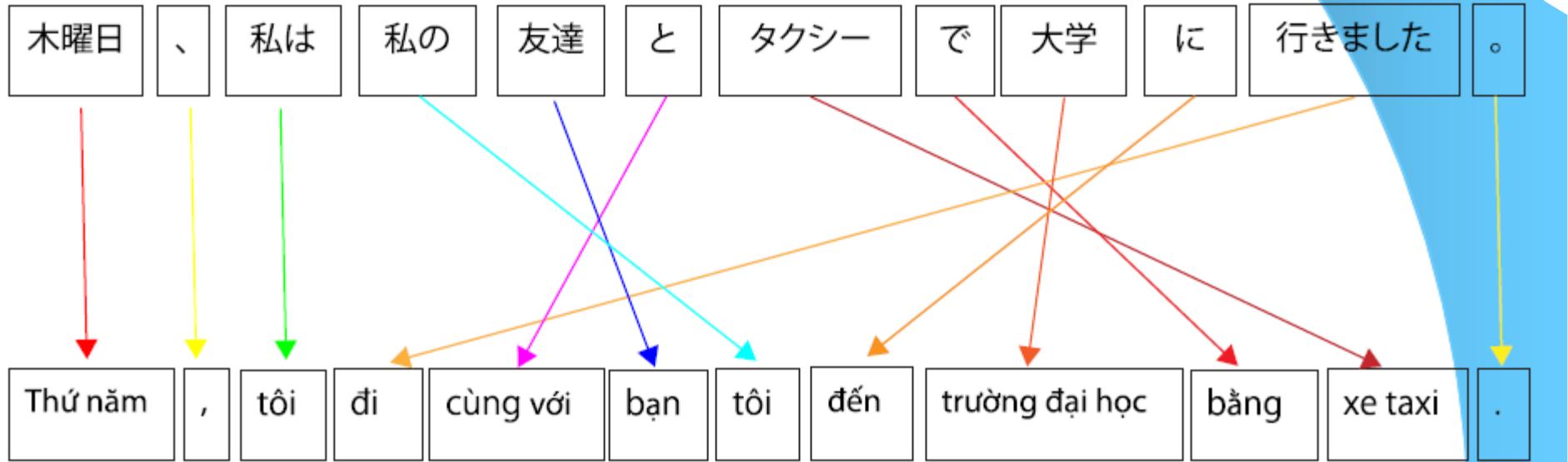
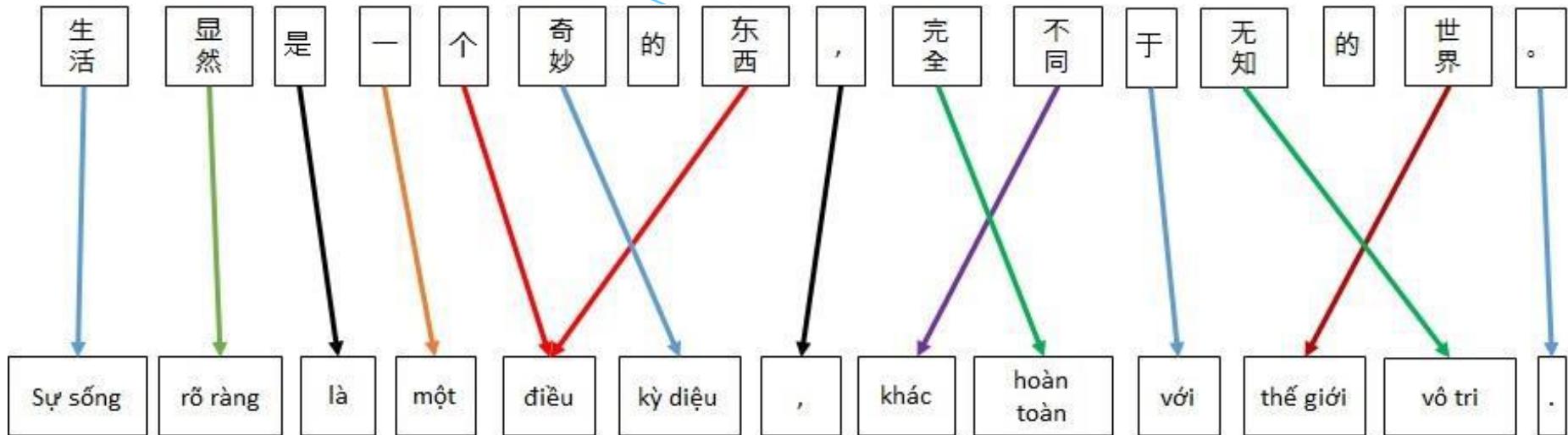
Parallel corpus: paragraph/sentence alignment

Helicopters can rise straight up into the air and can go straight down. They can stand still in the air. Helicopters do not have wings. A huge whirling propeller, called a rotor, on top of a helicopter provides the lift.

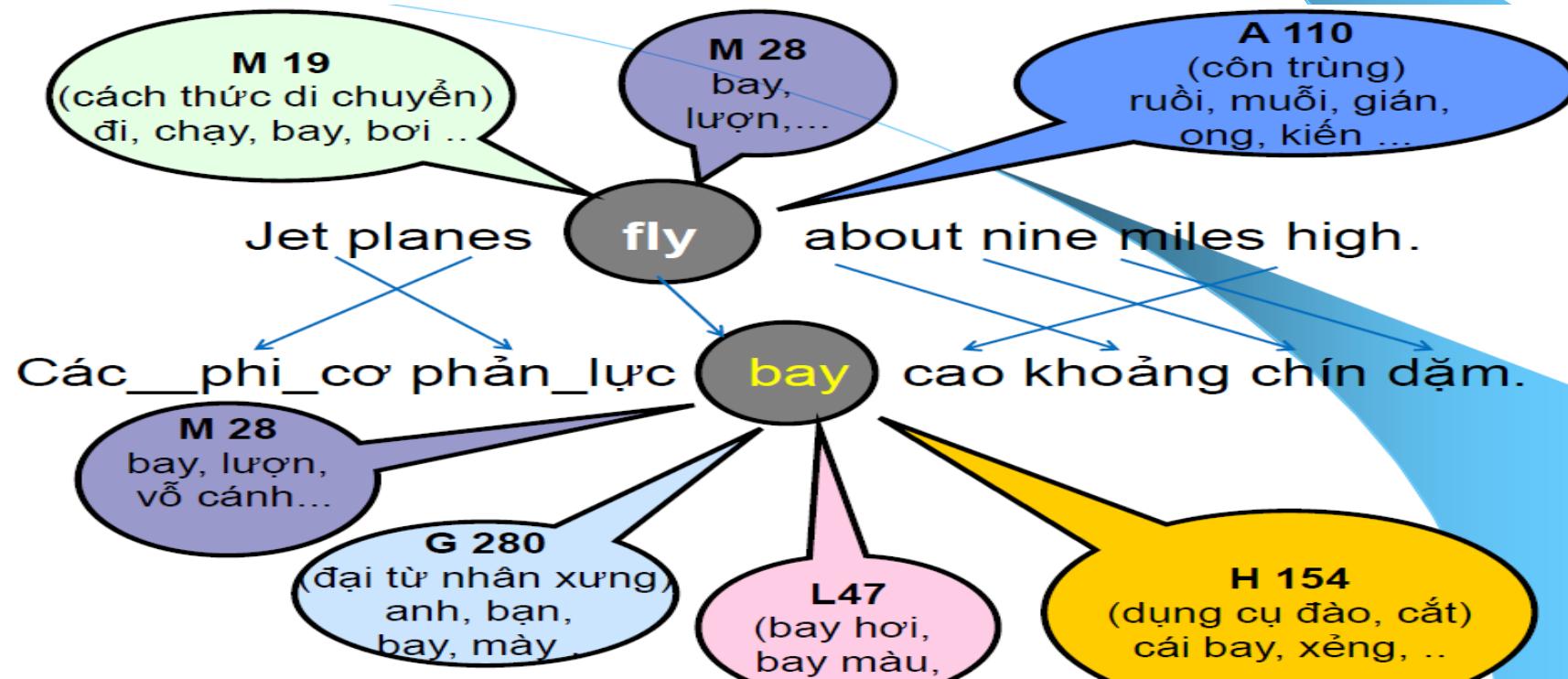
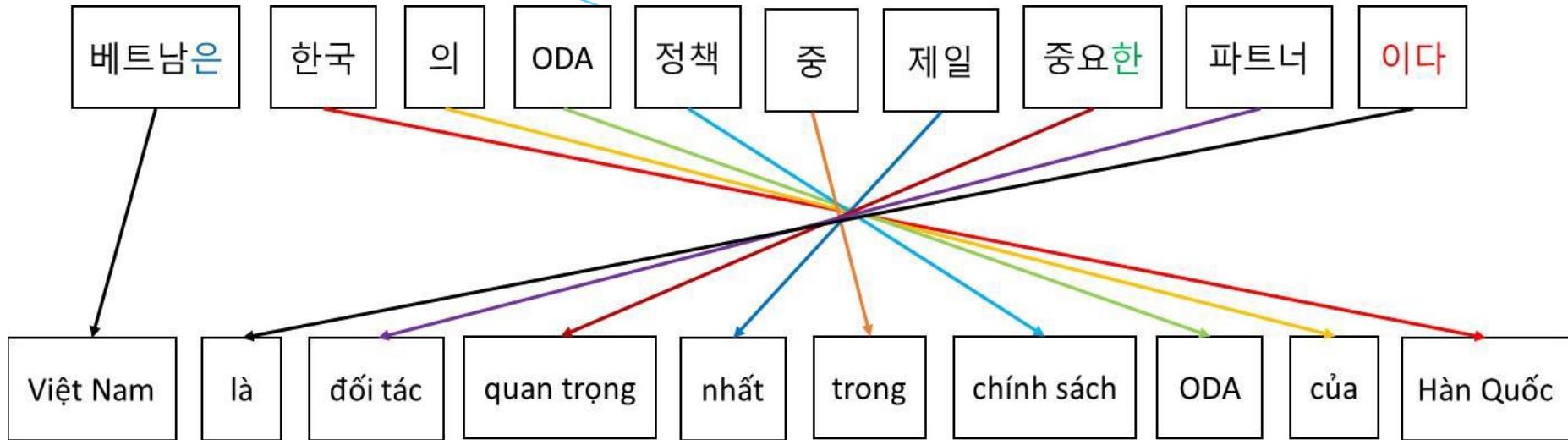
Máy bay trực thăng có thể lên thẳng trên không và đáp thẳng xuống đất. Chúng có thể đứng yên trên không. Máy bay trực thăng không có cánh, một cánh quạt lớn gọi là chong chóng trên đầu chiếc máy bay cung cấp sức nâng.

- * Helicopters can rise straight up into the air and can go straight down.
+ Máy bay trực thăng có thể lên thẳng trên không và đáp thẳng xuống đất.
- * They can stand still in the air.
+ Chúng có thể đứng yên trên không.
- * Helicopters do not have wings.
+ Máy bay trực thăng không có cánh.

Parallel corpus: word alignment

Parallel corpus: semantics tagging

Training Corpus: Q&A ChatBot

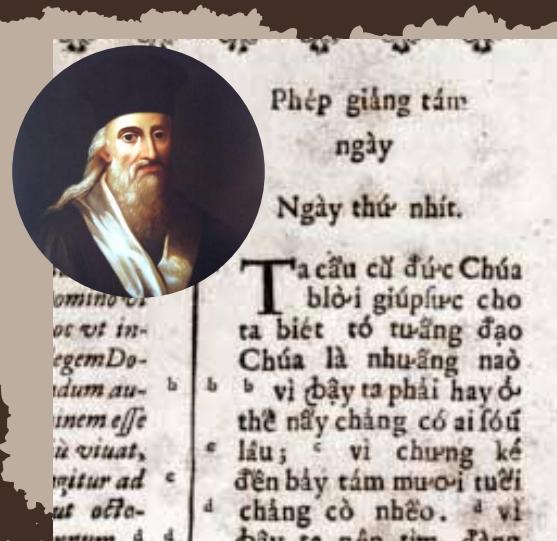
QUESTION	ANSWER
Actiso được trồng nhiều nhất ở đâu?	Actiso được trồng nhiều nhất ở Đà Lạt, Sapa, Tam Đảo.
Đâu là phần của cây Actiso được sử dụng làm thuốc?	Lá, hoa, rễ và thân của cây Actiso đều được dùng làm thuốc.
Thành phần hóa học chứa trong lá Actiso bao gồm những gì?	Lá Actiso chứa các hợp chất như dẫn xuất axit caffeic, flavonoid, lacton sesquiterpene, anthocyan, cyanidin, tannin và tinh dầu dễ bay hơi.
Công dụng của lá Actiso là gì?	Lá Actiso có tác dụng lợi tiểu và được dùng trong điều trị bệnh phù và thấp khớp.
Cách dùng và liều dùng của Actiso như thế nào?	Actiso có thể dùng dưới hình thức thuốc sắc, lá tươi hoặc khô. Liều dùng hàng ngày tùy thuộc vào hình thức và tình trạng bệnh.
Actiso có thể giúp bảo vệ gan như thế nào?	Actiso chứa các chất chống oxy hóa giúp bảo vệ gan và giảm nồng độ độc tố có hại cho gan.
Actiso có tác dụng lợi mật như thế nào?	Actiso giúp tăng bài tiết dịch mật và tăng hoạt động các enzyme giúp tiêu hóa.
Actiso có tác dụng giúp xương khỏe mạnh như thế nào?	Actiso chứa những khoáng chất như mangan, photpho và magiê giúp tăng cường sức khỏe của xương và ngăn ngừa loãng xương.
Actiso có tác dụng giúp trái tim khỏe mạnh như thế nào?	Actiso giúp giảm mức độ cholesterol xấu và tăng mức độ cholesterol tốt, từ đó giúp ổn định huyết áp và giảm các bệnh lý tim mạch.

Collect Ancient Texts

Before 17th century :

17th century :

After 17th century :

Dầu lòng hai á Tố-nga, 1)
Túy-kiều là chị, em là Túy-vân.
Mai cốt-cách, tuyết tinh-thần, (2)
một người một vẻ, mươi phân vẹn mươi.
Vân xem trang-trọng tốt vời,
khuôn lung đầy-dặn, nét ngotrời nở-nang
Hoa cười ngọc thốt đoan-trang, (3)
mây thua nước tóc, tuyết nhường màu da.
Kiều càng sắc-sảo mặn-mà,
so bè tài sắc lại là phần hơn.
Gương thu thủy, vút xuân sơn, 4)
hoa ghen thua thẳm, liêu hòn kẽm xanh;
Một đôi nghiêng nước nghiêng thành,
sắc dành đổi một, tài dành hòa hai:

Now :

15.Đầu lòng hai á tố nga,
Thúy Kiều là chị, em là Thúy Vân.
Mai cốt cách, tuyết tinh thần,
Mỗi người một vẻ, mươi phân vẹn mươi.
Vân xem trang trọng khác vời,
Khuôn trang đầy đặn, nét ngài nở nang.
Hoa cười ngọc thốt đoan trang,
Mây thua nước tóc, tuyết nhường màu da.
Kiều càng sắc sảo, mặn mà,
So bè tài, sắc, lại là phần hơn.

Ancient Corpus

sino	chinese	Viet_raw
<p>Kinh thảo Đa Sĩ.</p> <p>Tiên thi, Đa Sĩ thị hữu công lao hoành hành quốc trung, hiếp gian cự nữ, bức dâm nhân thê, cố Duy Sản sứ Chân thảo chí.</p> <p>Thời hữu tinh vẫn ư doanh trung.</p> <p>Duy Sản quân tiến chí Chi Linh [huyện danh] dữ Cào giáp chiến ư Nam Giản.</p> <p>Tì tướng danh Hạnh tử ư trận.</p> <p>Duy Sản kiến tặc khiêu chiến dục kích chi, chư tướng gián bất thính.</p> <p>Tặc hưu khiêu chiến, Duy Sản phản nộ phân đạo tiến chiến, thân tien sĩ tốt.</p> <p>Duy Sản cập Nguyễn Thượng giai vị Trần Cảo sở hoạch, chí Vạn Kiếp hành quán sát chí.</p> <p>Cào trực đáo Bồ Đề.</p> <p>Đế mệnh Thiết Sơn bá Trần Chân tiến thảo, đại phá chí, thích sát thậm đà.</p> <p>Cào toại thoán vu Lạng Nguyên, bắt cầm phục xuất, di Nguyệt Giang vi giới.</p> <p>Chân dữ Cào quân trương tri.</p> <p>Cào truyền kỉ tử thăng tiêm hiệu Tuyên Hoà.</p> <p>Hậu Cào trước.</p>	<p>京討多士. 先是多士恃有功勞衡衡國中脅奸 虜女逼淫人妻故惟僥使真討之. 時有星隕於營中. 惟僥軍進至至靈 [縣名] 與曠夾戰 於南澗. 裨將名幸死於陣. 惟僥見賊挑戰欲擊之諸將諫不聽. 賊又挑戰惟僥忿怒分道進戰身先士卒. 惟僥及阮尚皆為陣曠所獲至萬劫 行館殺支. 曠直到菩提. 帝命鐵山伯陳真進討大破之刺殺甚多. 曠遂竄于諒原不敢復出以月江為界. 真與曠軍相持. 曠傳其子昇借號宣和. 後曠削.</p>	<p>Kinh_sư đánh bọn Đa_Sĩ .</p> <p>Trước đó , Đa_Sĩ cậy có công_lao hoành_hành trong Kinh , cưỡng_hiếp con_gái chưa chồng , gian_dâm vợ của người khác , cho_nên_Duy_Sản sai Chân về đánh .</p> <p>Bấy_giờ , có sao_sa xuống trung_doanh .</p> <p>Quân_Duy_Sản tiến đến Chi_Linh , giáp_chiến với quân Cào ở xã Nam_Giản .</p> <p>Viên_tỷ_tướng tên là Hạnh chết tại_trận .</p> <p>Duy_Sản thấy giặc khiêu_chiến , có ý_muốn đánh , các tướng can không được .</p> <p>Giặc_lại khiêu_chiến .</p> <p>Duy_Sản tức giận chia đường tiến đánh , tự mình xông lên trước quân_linh .</p> <p>Duy_Sản và Nguyễn_Thượng đều bị Trần_Cào bắt được , đem về hành quán ở Vạn_Kiếp giết chết .</p> <p>Cào tiến thắng đến Bồ Đề , vua sai Thiết_Son_bá Trần_Chân tiến đánh , phá tan được , chém_giết rất nhiều .</p> <p>Cào phái chạy trốn về Lạng_Nguyên không dám ra đánh nữa , lấy sông Nguyệt làm ranh_giới .</p> <p>Chân cầm_cự với quân Cào .</p> <p>Cào truyền ngôi cho con là Cung , tiếm xưng niên_hiệu là Tuyên_hoà .</p> <p>Sau Cào cạo</p>
<p>giai giải tán.</p> <p>Hạ, từ nguyệt, thời cốc đại phong nhãm, nãi phản khiển bồi trúc các xú đê lô di phòng thuỷ hoạn.</p> <p>Thị nguyệt, Yên Định huyện, Đan Nê Thượng xã, Đồng Cò son băng.</p> <p>Mệnh quan vãng cáo té chí.</p> <p>Nhị thập tứ nhật, Dần thì, hữu tinh hiện vu Tây Nam phương, hình như hồng quyên.</p> <p>Nhị thập bát nhật, Dậu thì, hữu tinh trực đằng Tây phương tầu, hình như bạch thắt.</p> <p>Nhuận tú nguyệt, mệnh Thái phó Thanh quân công Trịnh Tráng, Thái bảo Vạn quận công Trịnh Xuân đằng đốc lính tượng mã sỹ tốt vãng phạt nguy Hào quận đồ đằng vu Yên Dũng địa.</p>	<p>皆解散. 夏四月時穀大豐稔乃分遣培築各處堤路以防水患. 是月安定縣丹泥上社銅礮山崩. 命官往告祭之. 二十四日寅時有彗星見于西南方形如紅絹. 二十八日酉時有星直騰西方走形如帛疋. 閏四月命太傅清郡公鄭椿太保萬郡公鄭椿等督領象馬士卒往伐偽豪郡徒黨于安勇地.</p>	<p>tan_vỡ .</p> <p>Mùa hạ , tháng 4 , bấy_giờ lúa rất tốt , bèn chia sai bồi_dập đê_điều các xú đê phòng nạn lụt .</p> <p>Tháng áy , núi Đồng_Cò ở xã Đan_Nê_Thượng , huyện Yên_Dinh bị lở .</p> <p>Sai_quan đến cáo_té .</p> <p>Ngày 2 , giờ Dần , có sao_Chổi mọc ở phuong_tây_nam , hình_như tẩm lụa đỏ .</p> <p>Ngày 28 , giờ Dậu , có ngôi_sao bay thẳng về phuong_tây , hình_như tẩm lụa Tháng 4 nhuận , sai bọn Thái phó Thanh quận_công Trịnh_Tráng và Thái_bảo_Vạn quận_công Trịnh_Xuân đốc lính voi ngựa , quân_linh đi đánh bè_đằng Hào quận công nguy ở vùng Yên_Dũng .</p>

Data production

THE NEW NEW WORLD

How Cheap Labor Drives China's A.I. Ambitions

Workers at the headquarters of Ruijin Technology Company in Jiaxian, in central China's Henan Province. They identify objects in images to help artificial intelligence make sense of the world. Yan Cong for The New York Times

Data is the new oil, it has been said for years now. If data is the new oil, then China is already the largest producer with its factories packed with laborers working hard to annotate images and data for machine learning (*Analytics India Magazine*).

Vietnamese Computational Linguistics

Rank	Language Name	Primary Country	Population
1	CHINESE, MANDARIN	China	885,000,000
2	SPANISH	Spain	332,000,000
3	ENGLISH	United Kingdom	322,000,000
4	BENGALI	Bangladesh	189,000,000
5	HINDI	India	182,000,000
6	PORTUGUESE	Portugal	170,000,000
7	RUSSIAN	Russia	170,000,000
8	JAPANESE	Japan	125,000,000
9	GERMAN, STANDARD	Germany	98,000,000
10	CHINESE, WU (Ngô)	China	77,175,000
11	JAVANESE	Indonesia, Java, Bali	75,500,800
12	KOREAN	Korea, South	75,000,000
13	FRENCH	France	72,000,000
14	VIETNAMESE	Vietnam	67,662,000
15	TELUGU	India	66,350,000
16	CHINESE, YUE (Việt)	China	66,000,000

Abilities of Vietnamese language perception?

Việt Nam giành huy chương Vàng môn kiếm chém đồng đội

VietNam+ 06/12/2019 38 liên quan

Đây là tấm huy chương Vàng thứ 4 của đoàn thể thao Việt Nam trong ngày thi đấu chính thức thứ 6 của SEA Games 30.

Thích

Bình luận

Chia sẻ

Á hậu, MC bình thản khai nhận
nhiều lần bán dâm ngàn USD cho
chách ở trụ sở công an

Viết Dũng - Theo Trí Thức Trẻ, 06/09/2018 17:34

**BÙI TIẾN DŨNG THỔ LỘ
VIỆC VỢ CÓ BẦU VỚI CỰU
HLV TRƯỞNG ĐỘI TUYỂN
VIỆT NAM TẠI SÂN HÀNG
ĐẤY**

[ttvn.vn](#) | 07/07/2019 12:00 AM

Bùi Tiến Dũng và Viettel đã có chiến thắng tối thiểu 1-0 trước CLB TPHCM ở vòng 14 V.League 2019 diễn ra vào tối 7/7. Sau trận đấu, anh cũng có cuộc gặp mặt ngắn với

"BỎ QUA"

- Qua cũng có nói là, nếu như em thấy qua có gì không phải thì em hãy bỏ qua! Vậy mà cuối cùng cô ấy bỏ qua...
- Thị ông nói vậy mà ?
- Hồng phái, ý của qua là nếu như qua không phải thì hãy bỏ qua, chứ đừng có bỏ qua! Vậy mà cô ấy không chịu bỏ qua, cô ấy bỏ qua...

NĂM CON HỔ - NHÂM DẦN 2022

Thật ra, thì NĂM CON HỔ và NĂM CON HỔ có hai nghĩa hoàn toàn khác nhau.

Một bên là NĂM CON HỔ và bên kia là NĂM CON HỔ.

Nếu hiểu theo nghĩa NĂM CON HỔ thì nó sẽ là NĂM CON HỔ, còn nếu ta hiểu theo nghĩa của NĂM CON HỔ thì nó phải được hiểu là NĂM CON HỔ.

Vietnamese-native speaker: our strong point.

=> Our strong point: Vietnamese-native speakers

Inquiry about Machine Translation for Vietnamese Inbox x

임행선 <hs00.lim@samsung.com> 8/9/13 Star Up Down

to me

Dear Professor Dinh Dien,

This is the Software Center at Samsung Electronics in Korea. Our lab is currently researching the development of Korean <-> Vietnamese machine translation. While searching for Vietnamese universities and companies which have expertise in MT, we came across your name. We wonder whether you have conducted research on MT for Vietnamese language, and whether you have an ongoing research or project. If you share with us how things are with you, it will very helpful to us.

We also need the info on MT companies which work on Vietnamese. If you know any company or institution which supports Vietnamese with its own MT engine, please let us know.

Thank you in advance.

Best regards,
Haengsun Eunice Lim

Haengsun Eunice Lim
Mobile. +82-10-2320-5040 / Tel. +82-31-279-2395
E-mail. hs00.lim@samsung.com

Web Platform Lab/ Software Center
Samsung Electronics Co., LTD in Suwon, Korea

Inquiry about Machine Translation for Vietnamese

Inbox x

임행선 <hs00.lim@samsung.com>

to me ▼

8/9/13

Dear Professor Dinh Dien,

This is the Software Center at Samsung Electronics in Korea. Our lab is currently researching the development of Korean <-> Vietnamese machine translation.

While searching for Vietnamese universities and companies which have expertise in MT, we came across your name.

We wonder whether you have conducted research on MT for Vietnamese language, and whether you have an ongoing research or project. If you share with us how things are with you, it will be very helpful to us.

We also need the info on MT companies which work on Vietnamese. If you know any company or institution which supports Vietnamese with its own MT engine, please let us know.

Thank you in advance.

Best regards,

Haengsun Eunice Lim

Haengsun Eunice Lim

Mobile. +82-10-2320-5040 / Tel. +82-31-279-2395

E-mail. hs00.lim@samsung.com

Web Platform Lab/ Software Center

Samsung Electronics Co., LTD in Suwon, Korea

Sent: Tuesday, January 19, 2016 1:58 PM

To: ddien@fit.hcmus.edu.vn

Subject: Acquiring Vietnamese treebank

Dear Prof. Dinh Dien,

HyunJeong Choe <hyunjeongc@google.com>

1/21/16

to me

Thank you so much your prompt reply!

If your treebank contain 300k, then we would like to acquire the entire set.

We are Natural language understanding team under Google research team and focusing on several NLP projects. We'd like to use your treebank to train our Vietnamese segmenter, PoS tagger and NER tagger. These analyzer will be used several Google projects such as conversational search.

The Licensee may use the data internally only. The Licensee may not:

1. Distribute the data;
2. Publish any research in which the data was used without providing a citation acknowledging that the data was developed by the Computation Linguistics Center of HCMUS.

Best,

-HJ

Date: 15-Oct-2015

From: Kohei Saito <AdvancedLinguistics@gmail.com>

Subject: Vietnamese; Computational Linguistics; Morphology; Phonology; Semantics; Syntax: Analytic Linguistic Project Manager, Google, Inc., Singapore

University or Organization: **Google, Inc.**

Department: Natural Language Understanding

Job Location: Singapore, Singapore

Job Title: Analytic Linguistic Project Manager [Vietnamese]

Job Rank: Analytic Linguistic Project Manager; Manager

Specialty Areas: Computational Linguistics; Morphology; Phonology; Semantics; Syntax

Required Language(s): **Vietnamese (vie)**

Description:

The role of the Analytic Linguistic Project Manager is to consult with Natural Language Understanding Researchers on creating guidelines and setting standards for a variety of NLP projects as well as to manage the work of a team of junior linguists to achieve high quality data output.

This includes:

- Training, managing and overseeing the work of a team of junior linguists
- Creating guidelines for semantic, syntactic and morphological projects
- Evaluating and analyzing data quality
- Consulting with researchers and engineers on the development of linguistic databases

Job requirements:

- **Native-level speaker of Vietnamese** and fluent in English
- **Master's degree or higher in Linguistics or Computational Linguistics**, specializing in semantics, syntax, morphology or lexicography
- Ability to quickly grasp technical concepts; should have an interest in natural language processing
- Excellent oral and written communication skills
- Good organizational skills
- Previous project management and people management experience preferred
- Some programming language or previous experience working in a Linux environment a plus

Hivan Fagnano hivan.fagnano

Số hóa > Công nghệ

Thứ tư, 30/9/2020, 13:00 (GMT+7)

to clc

Greetings,

Our company is looking for
well known multinational co
We're building up a team of
studies.

The project, which would last 3-5 months, involves performing quality control tasks of audio-recorded files \ voice overs in the linguists' native language, so phonetic transcription, pronunciation transcription and proofreading skills are required.

Please note that the right candidates must be native speakers of Vietnamese.

By visiting your site, I've noticed the the Computational Linguistic Center focuses on spelling checker, grammar checker, Text Translation, Contrastive Linguistics, etc. and I thought students from your course might be considered good candidates, as we need native Vietnamese speakers with the above mentioned skills.

Would it be possible talking with teachers from the Center?

Apple tuyển người nói tiếng Việt làm Siri

Apple đăng tuyển nhân sự thành thạo tiếng Việt trên trang tuyển dụng của mình, nhiều khả năng sẽ phát triển trợ lý ảo Siri cho thị trường Việt Nam.

Trên trang tuyển dụng, Apple mới bổ sung vị trí chuyên viên Ngôn ngữ Việt Nam cho mảng trí tuệ nhân tạo và học máy. Người được tuyển dụng sẽ làm việc trong đội ngũ phát triển Siri, tại văn phòng ở khu Ang Mo Kio (Singapore). Siri là trợ lý ảo của Apple và là một trong những ứng dụng thực tế nhất về AI mà Apple đang phát triển.

MY PRODUCTS

Dictionary

An entry in the Chinese-Vietnamese Dictionary:

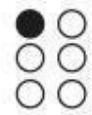
```
<WORD>
  <HEAD>油然</HEAD>
  <PHONETIC>yóurán</PHONETIC>
  <BODY>
    <TXT_V>Tự nhiên</TXT_V>
    <EXAMPLE>
      <TXT_C>敬慕之心，油然而生</TXT_C>
      <TXT_V>Lòng ngưỡng mộ, tự nhiên mà có</TXT_V>
    </EXAMPLE>
  </BODY>
  <BODY>
    <TXT_V> hơi nước bốc lên</TXT_V>
    <EXAMPLE>
      <TXT_C>油然作云</TXT_C>
      <TXT_V>Hơi nước bốc lên thành mây</TXT_V>
    </EXAMPLE>
  </BODY>
</WORD>
```

An image of the Oxford Advanced Learner's Dictionary, showing its blue and white cover with the title and a small image of the British Parliament building.

An image of the Kim Từ Điển electronic dictionary device. It is a black laptop-style device with a screen displaying text and icons. The screen shows the text "Từ điển DỊCH CÂU dẫn đầu CÔNG NGHỆ". Below the screen, it says "ANH - VIỆT - PHÁP - HOA - NHẬT - HÀN - ĐỨC - NGA". A small circular logo with the number 1 is visible on the right.

An image of the Kim Từ Điển GD7200M electronic dictionary. It is a black device with a screen showing various icons and text. The screen displays "TÙ DẪN", "DỊCH CÂU", and "CÔNG NGHỆ". The keyboard area at the bottom has labels like "ANH", "VIỆT", "PHÁP", etc.

KÝ HIỆU CHỮ BRAILLE VIỆT NGỮ

A

Ă

Â

B

C

Đ

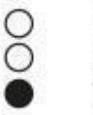
D

E

Ê

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

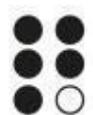
Ô

Õ

P

Q

R

S

T

U

Ú

V

W

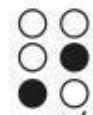
X

Y

Z

sắc

huyền

hỏi

ngã

năng

hai chấm :

phẩy ,

chấm phẩy ;

chấm câu .

chấm thang !

chấm hỏi ?

Báo viết hoa

(

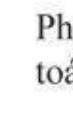
)

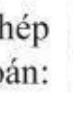
mở "

đóng "

Phép
tính:

+

-

X

:

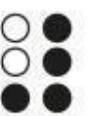
=

<

>

Báo số

0

1

2

3

4

5

6

7

8

9

Trung tâm dữ liệu đa ngữ
Kim Từ Điện (KMDC) chúng
tôi chuyên sản xuất các
Phần mềm có hỗ trợ tiếng
Việt cho người khiếm thị.

Language Technology

making good progress

mostly solved

Spam detection

Let's go to Agra!
Buy V1AGRA ...

Part-of-speech (POS) tagging

ADJ	ADJ	NOUN	VERB	ADV
Colorless	green	ideas	sleep	furiously.

Named entity recognition (NER)

PERSON	ORG	LOC
Einstein	met with	UN officials in Princeton

Sentiment analysis

Best roast chicken in San Francisco!
The waiter ignored us for 20 minutes.

Coreference resolution

Carter told Mubarak he shouldn't run again.

Word sense disambiguation (WSD)

I need new batteries for my **mouse**.

Parsing

I can see Alcatraz from the window!

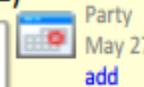
Machine translation (MT)

第13届上海国际电影节开幕...
The 13th Shanghai International Film Festival...

Information extraction (IE)

You're invited to our dinner party, Friday May 27 at 8:30

still really hard

Question answering (QA)

Q. How effective is ibuprofen in reducing fever in patients with acute febrile illness?

Paraphrase

XYZ acquired ABC yesterday
ABC has been taken over by XYZ

Summarization

The Dow Jones is up
The S&P500 jumped
Housing prices rose

Economy is good

Dialog

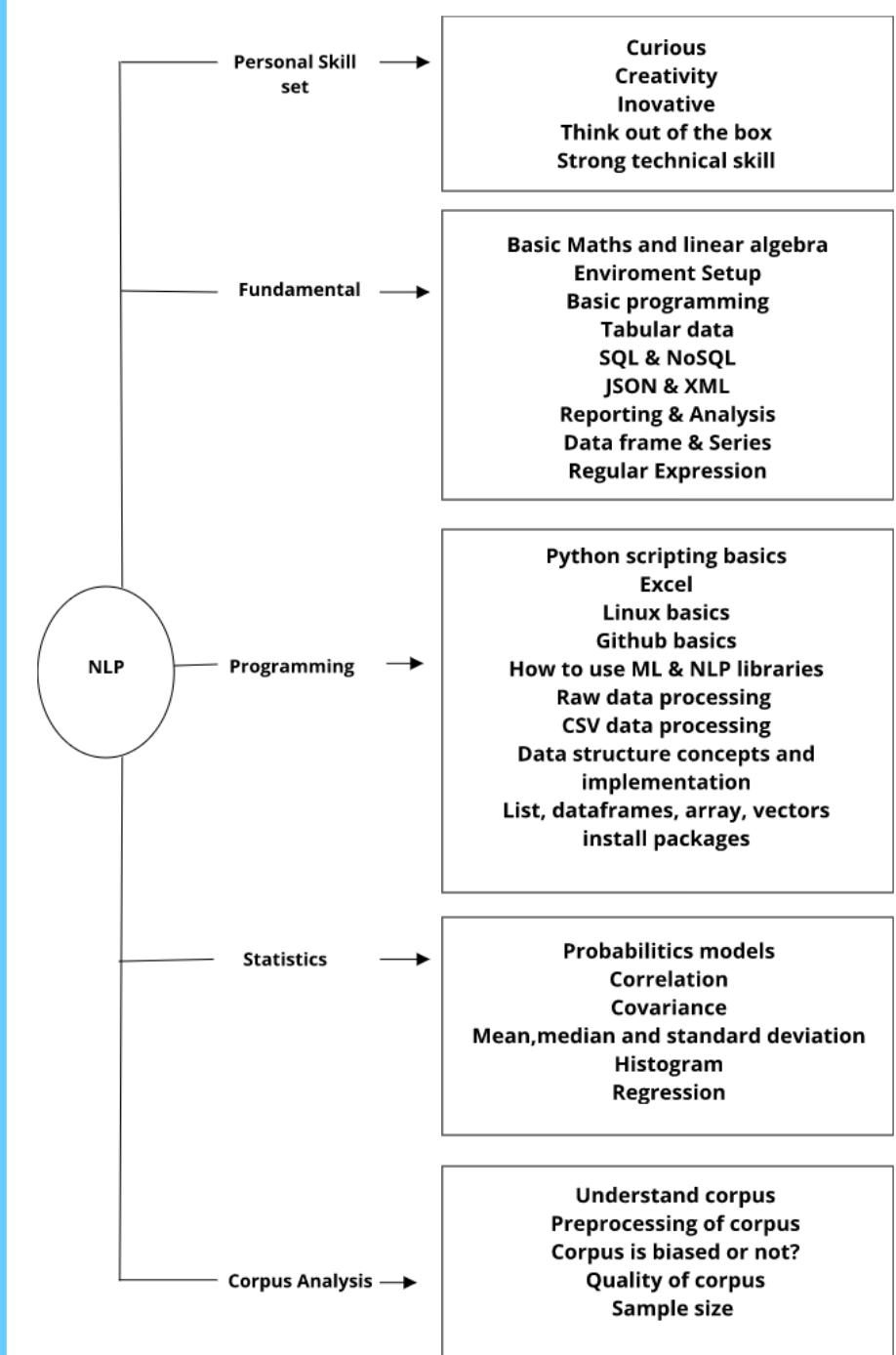
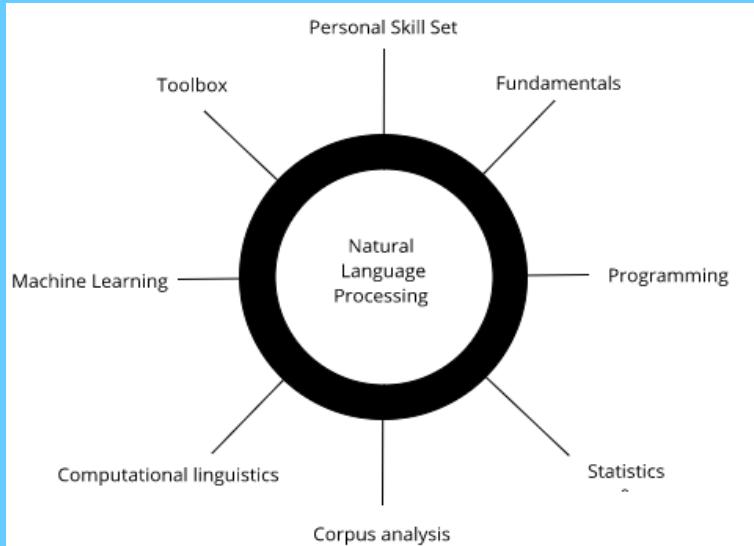
Where is Citizen Kane playing in SF?

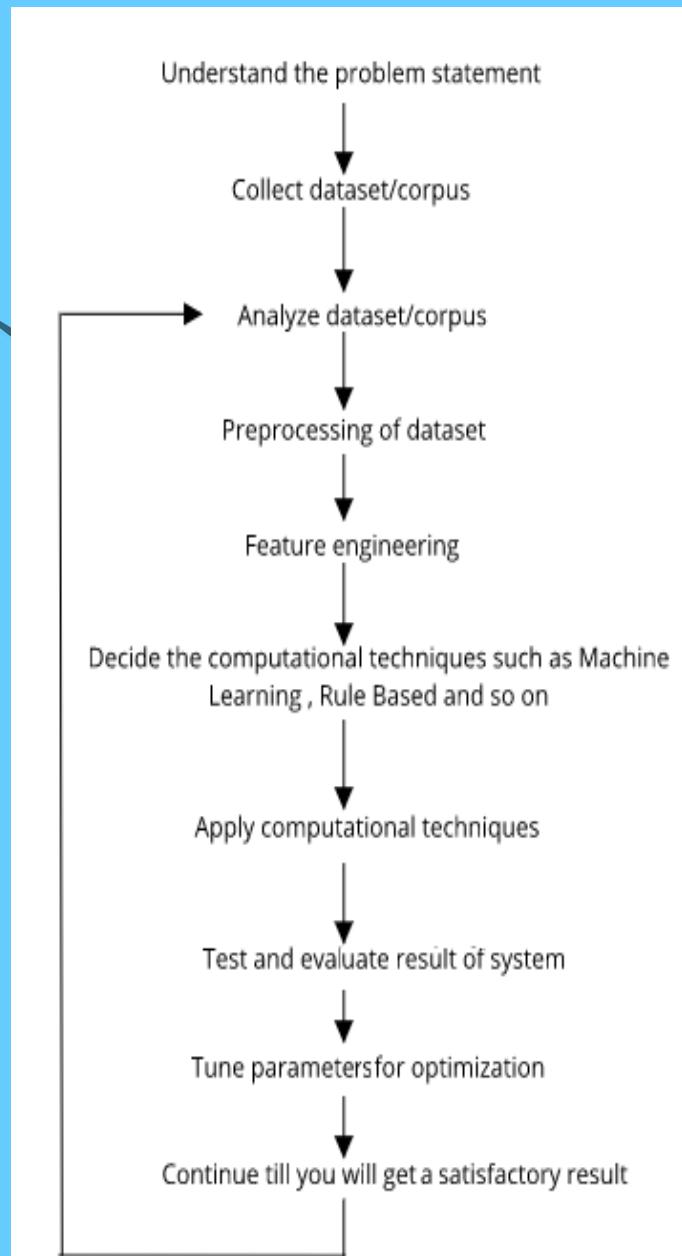
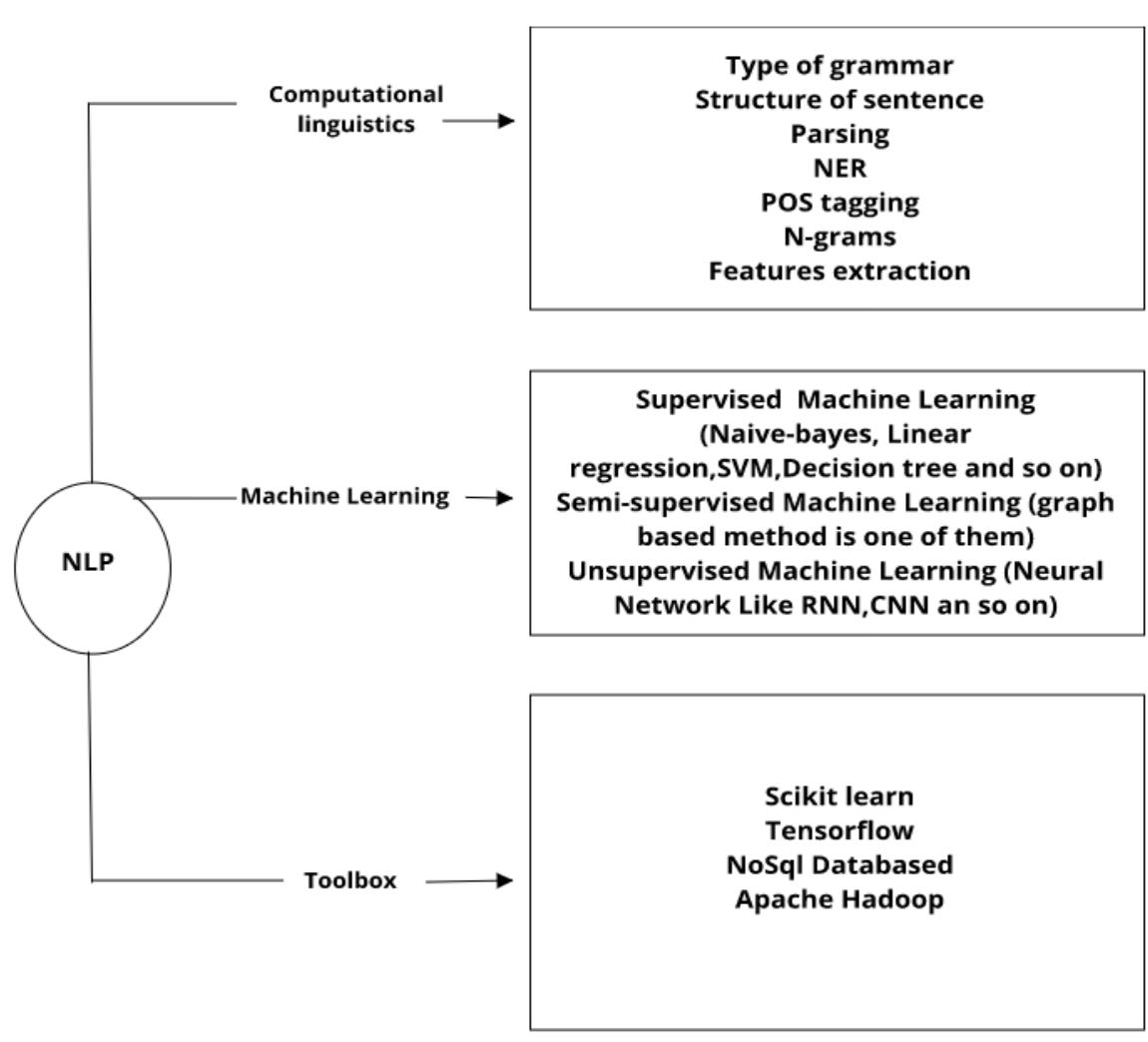
Castro Theatre at 7:30. Do you want a ticket?

What do you need for NLP?

What will you learn in this NLP course?

Course content

Part I: (Assoc. Prof. Dinh Dien)

1. Introduction to Natural Languages
2. Review Formal Languages
3. Rule-based NLP: parsing
4. Corpus-based NLP: corpus linguistics

PART II: (Dr. Buu Long)

AI-ML, DL, LLM, Gen-AI,

NLP project: (4-member group)

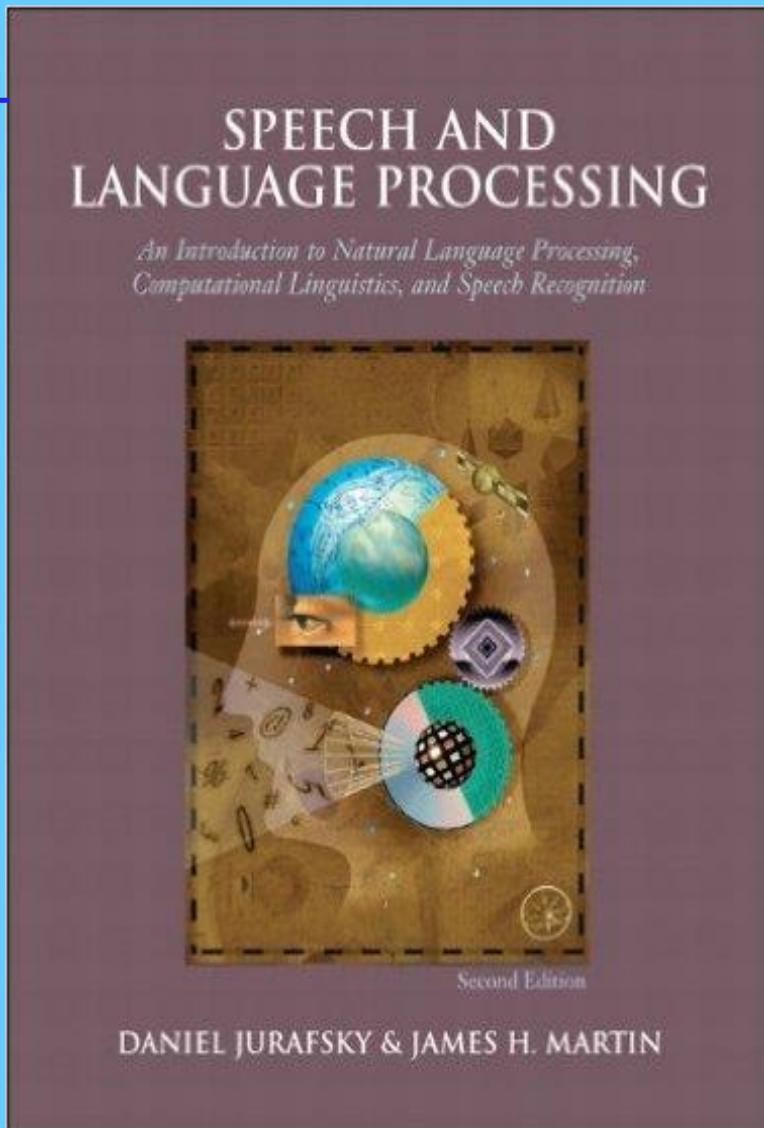
- Mid-term: building Dataset
- Final-term: training Model

List of topics: (in various languages/scripts/fields/domains)

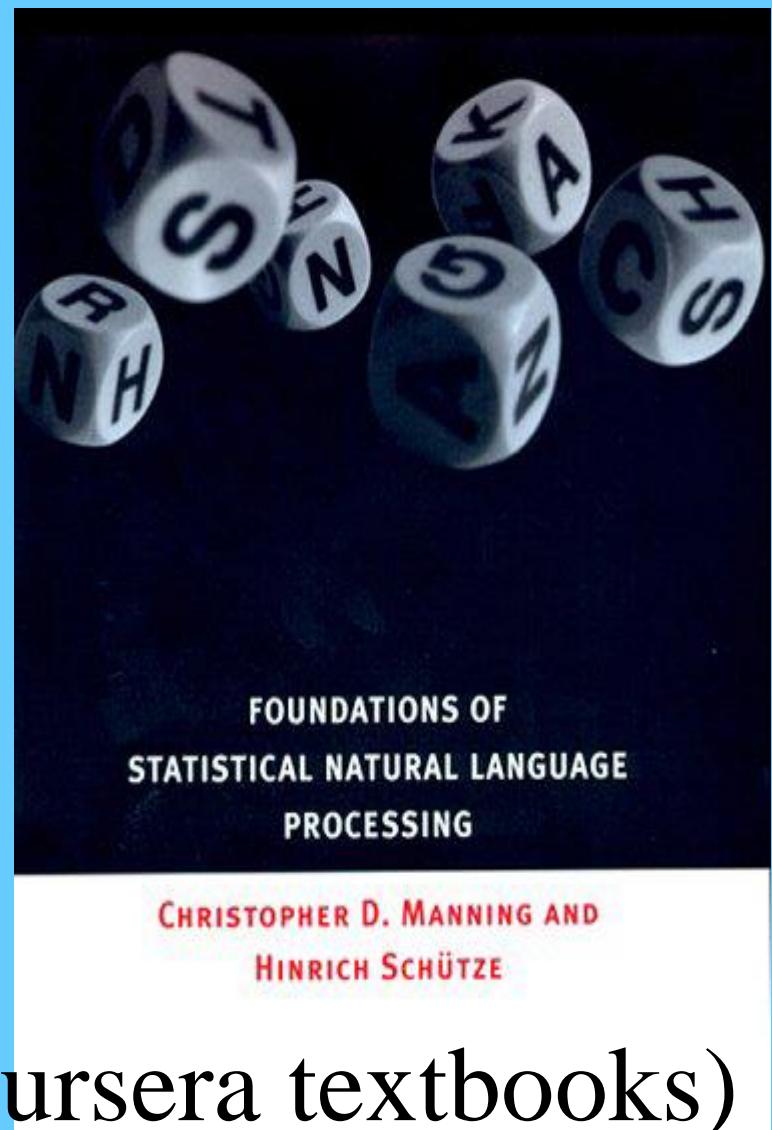
LLM (pre-train, finetuning,...), xxxBERT, ChatBot,
Translation, Text Mining, Classifier, OCR, Spelling checker, ...

Textbooks (theory)

01

02

(Coursera textbooks)

Speech and Language Processing

An Introduction to Natural Language Processing,
Computational Linguistics, and Speech Recognition
with Language Models

Third Edition draft

Daniel Jurafsky
Stanford University

James H. Martin
University of Colorado at Boulder

Copyright ©2024. All rights reserved.

Draft of January 12, 2025. Comments and typos welcome!

Understanding LLMs: A Comprehensive Overview from Training to Inference

Yiheng Liu^a, Hao He^a, Tianle Han^a, Xu Zhang^a, Mengyuan Liu^a, Jiaming Tian^a, Yutong Zhang^b, Jiaqi Wang^c, Xiaohui Gao^d, Tianyang Zhong^d, Yi Pan^e, Shaochen Xu^e, Zihao Wu^e, Zhengliang Liu^e, Xin Zhang^b, Shu Zhang^c, Xintao Hu^d, Tuo Zhang^d, Ning Qiang^a, Tianming Liu^a and Bao Ge^a

^aSchool of Physics and Information Technology, Shaanxi Normal University, Xi'an, 710119, Shaanxi, China

^bInstitute of Medical Research, Northwestern Polytechnical University, Xi'an, 710072, Shaanxi, China

^cSchool of Computer Science, Northwestern Polytechnical University, Xi'an, 710072, Shaanxi, China

^dSchool of Automation, Northwestern Polytechnical University, Xi'an, 710072, Shaanxi, China

^eSchool of Computing, The University of Georgia, Athens, 30602, USA

CHAPTER

15

Chatbots & Dialogue Systems

Les lois de la conversation sont en général de ne s'y appesantir sur aucun objet, mais de passer légèrement, sans effort et sans affectation, d'un sujet à un autre ; de savoir y parler de choses triviales comme de choses sérieuses

[The rules of conversation are, in general, not to dwell on any one subject, but to pass lightly from one to another without effort and without affectation; to know how to speak about trivial topics as well as serious ones.]

The 18th C. Encyclopedia of Diderot, start of the entry on conversation

The literature of the fantastic abounds in inanimate objects magically endowed with the gift of speech. From Ovid's statue of Pygmalion to Mary Shelley's story about Frankenstein, we continually reinvent stories about creating something and then having a chat with it. Legend has it that after finishing his sculpture *Moses*, Michelangelo thought it so lifelike that he tapped it on the knee and commanded it to speak. Perhaps this shouldn't be surprising. Language is the mark of humanity and sentience, and conversation or dialogue is the most fundamental arena of language. It is the first kind of language we learn as children, and the kind we engage in constantly, whether we are ordering lunch, buying train tickets, or talking with our families, friends, or coworkers.

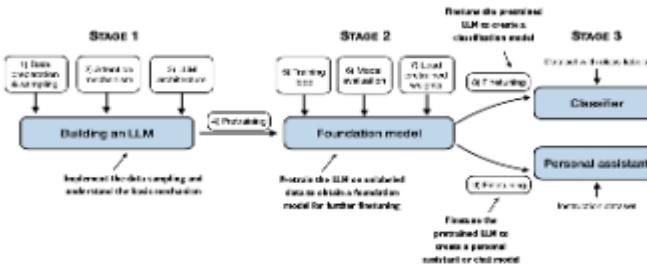

This chapter introduces the fundamental algorithms of programs that use conversation to interact with users. We often distinguish between two kinds of archi-

conversation
dialogue

- Build a Large Language Model (From Scratch): <http://github.com/rasbt/LLMs-from-scratch>

Build a Large Language Model from Scratch

GitHub - rasbt/LLMs-from-scratch: Implement a...

Implement a ChatGPT-like LLM in PyTorch from scratch, step by step - rasbt/LLMs-from-scratch

github.com

Textbooks (practice)

03 **Python**

Natural Language Processing

Explore NLP with machine learning
and deep learning techniques

Jalaj Thanaki

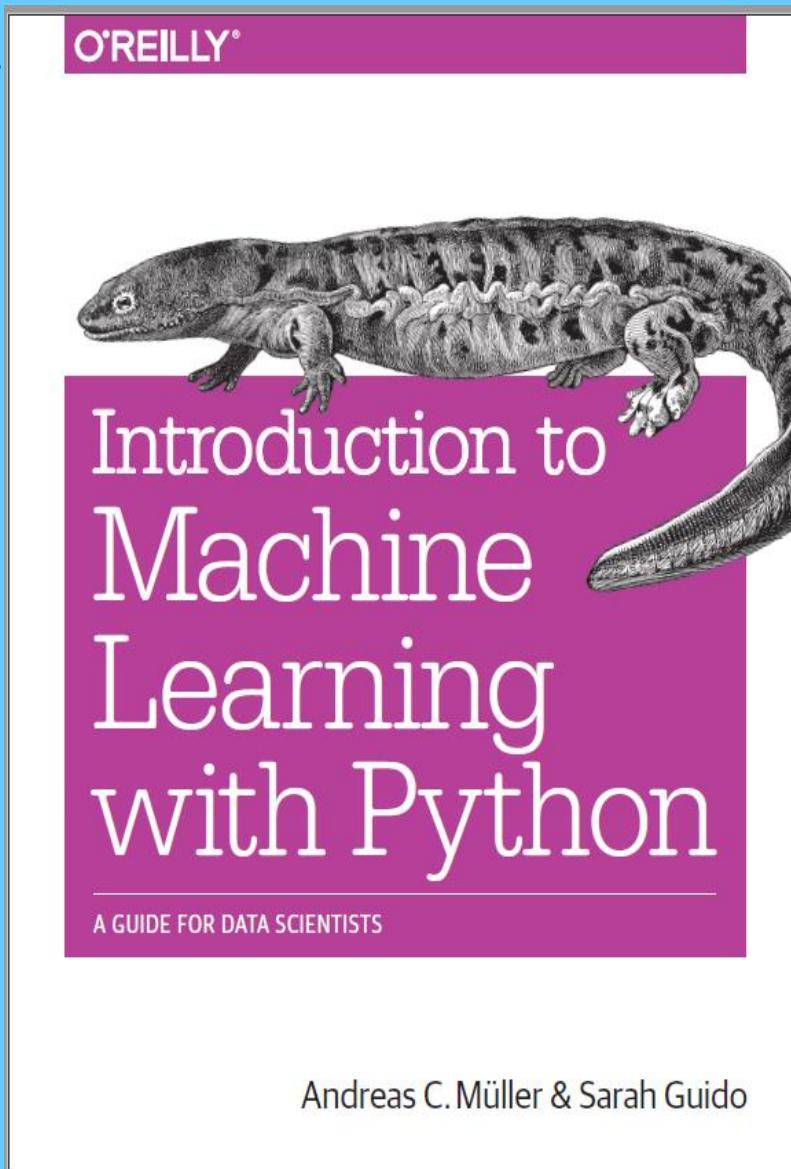
Packt

BIRMINGHAM - MUMBAI

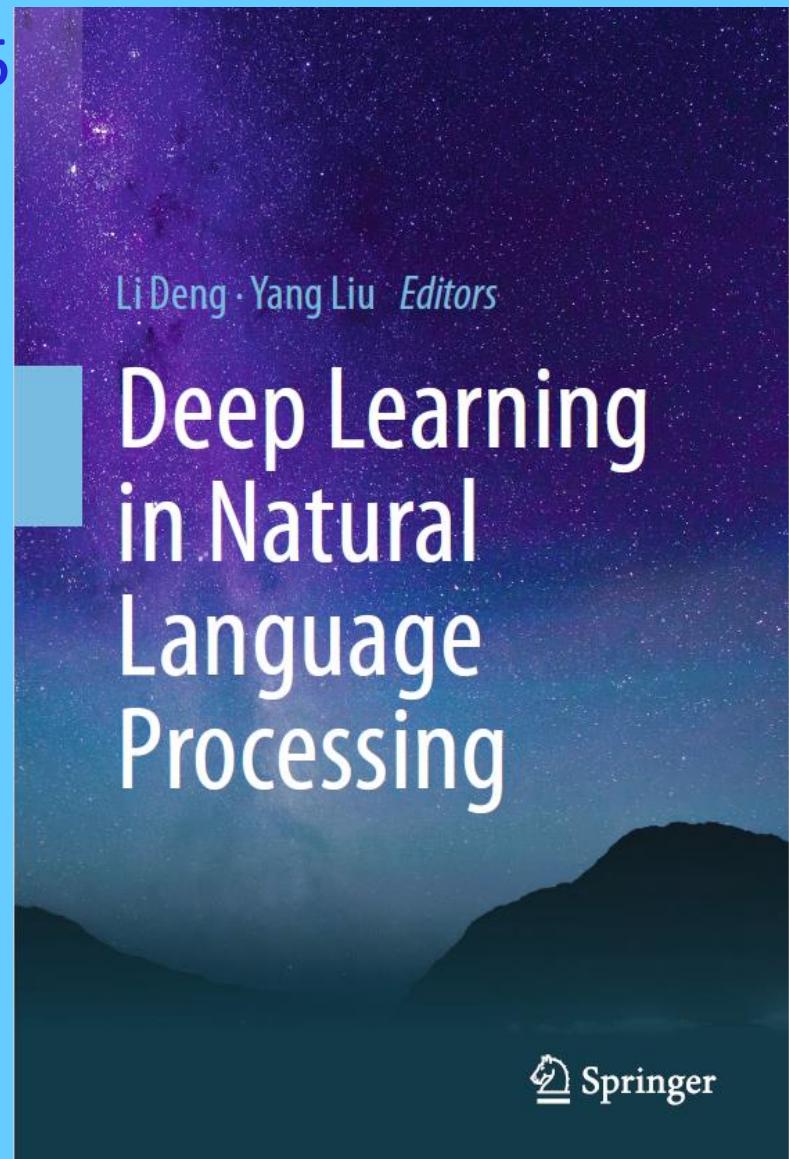
- > Introduction
- > Corpus & Dataset
- > Structure of Sentences
- > Preprocessing
- > Feature Engineering & NLP Algorithms
- > Advanced Feature Engineering & NLP Algorithms
- > Rule-based System for NLP
- > Machine Learning for NLP Problems
- > Deep Learning for NLU & NLG Problems
- > Advanced Tools
- > Improve your NLP Skills
- > Installation Guide

Reference books (ML techniques)

04

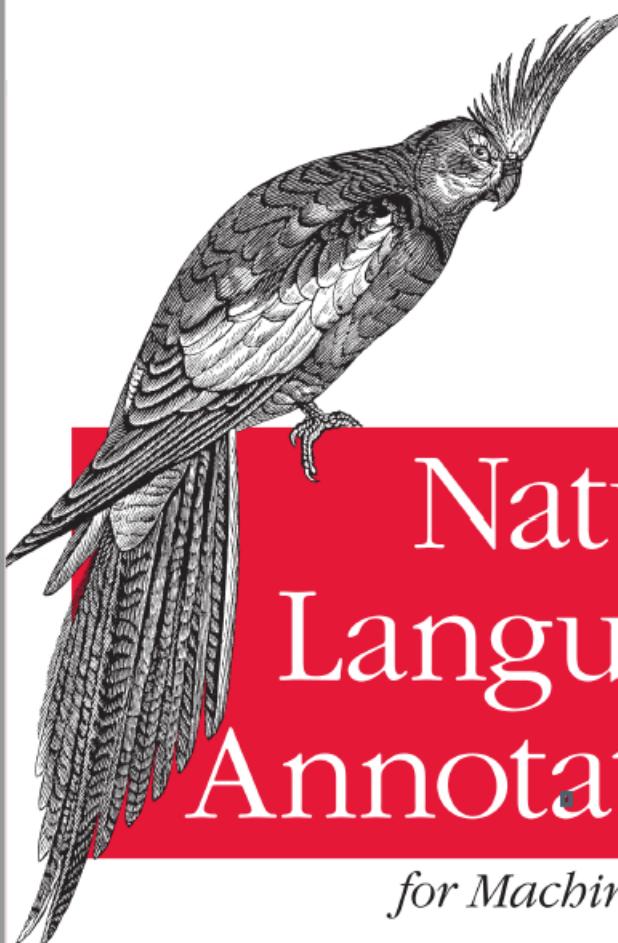
05

Reference books (training corpus)

06

A Guide to Corpus-Building for Applications

- > Preface
- > Chapter 1. The Basics
- > Chapter 2. Defining Your Goal and Dataset
- > Chapter 3. Corpus Analytics
- > Chapter 4. Building Your Model and Specification
- > Chapter 5. Applying and Adopting Annotation Standards
- > Chapter 6. Annotation and Adjudication
- > Chapter 7. Training: Machine Learning
- > Chapter 8. Testing and Evaluation
- > Chapter 9. Revising and Reporting
- > Chapter 10. Annotation: TimeML
- > Chapter 11. Automatic Annotation: Generating TimeML
- > Chapter 12. Afterword: The Future of Annotation
- > Appendix A. List of Available Corpora and Specifications

Reference books (linguistics)

MORGAN & CLAYPOOL PUBLISHERS

07 Linguistic Fundamentals for Natural Language Processing

*100 Essentials from
Morphology and Syntax*

Emily M. Bender

*SYNTHESIS LECTURES ON
HUMAN LANGUAGE TECHNOLOGIES*

Graeme Hirst, *Series Editor*

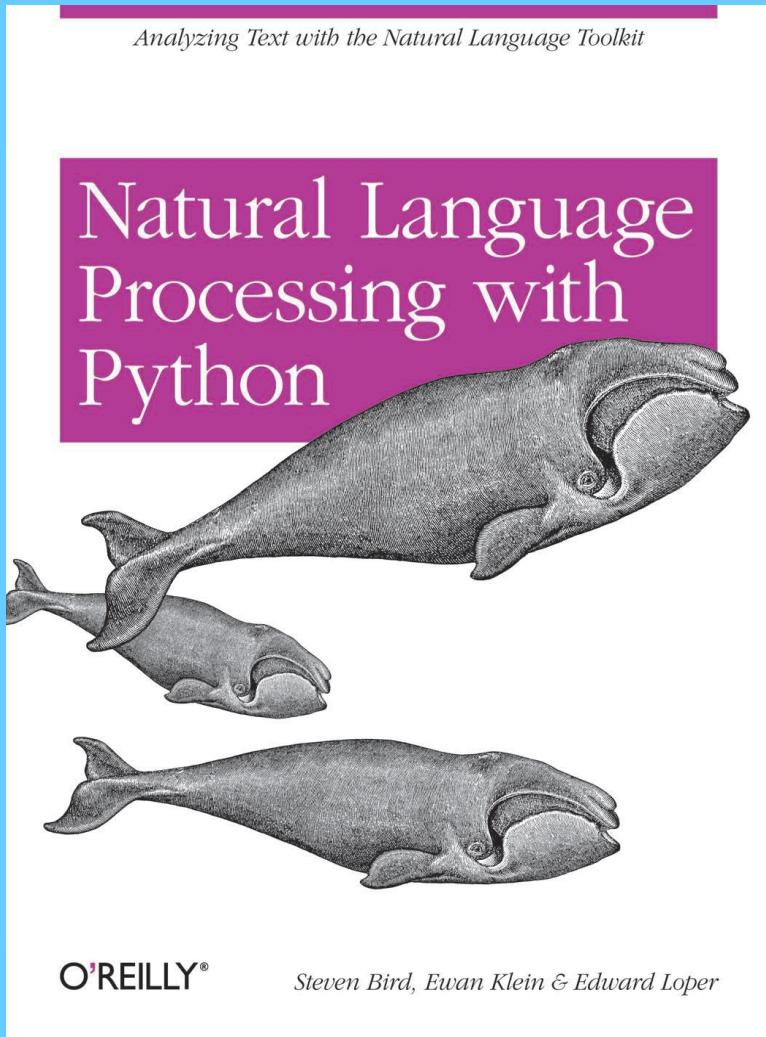
- > [Introduction/motivation](#)
- > [Morphology: Introduction](#)
- > [Morphophonology](#)
- > [Morphosyntax](#)
- > [Syntax: Introduction](#)
- > [Parts of speech](#)
- > [Heads, arguments and adjuncts](#)
- > [Argument types and grammatical functions](#)
- > [Mismatches between syntactic position and semantic roles](#)
- > [Resources](#)

Reference books (Vietnamese)

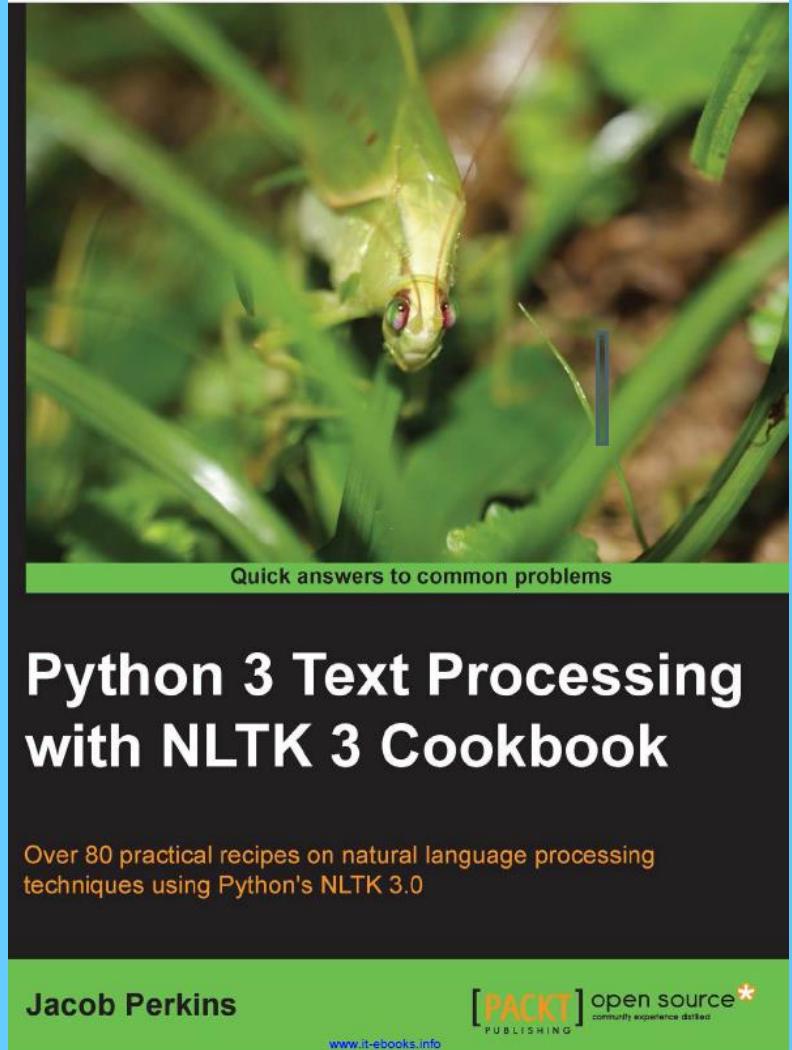

Reference books (programming)

08

09

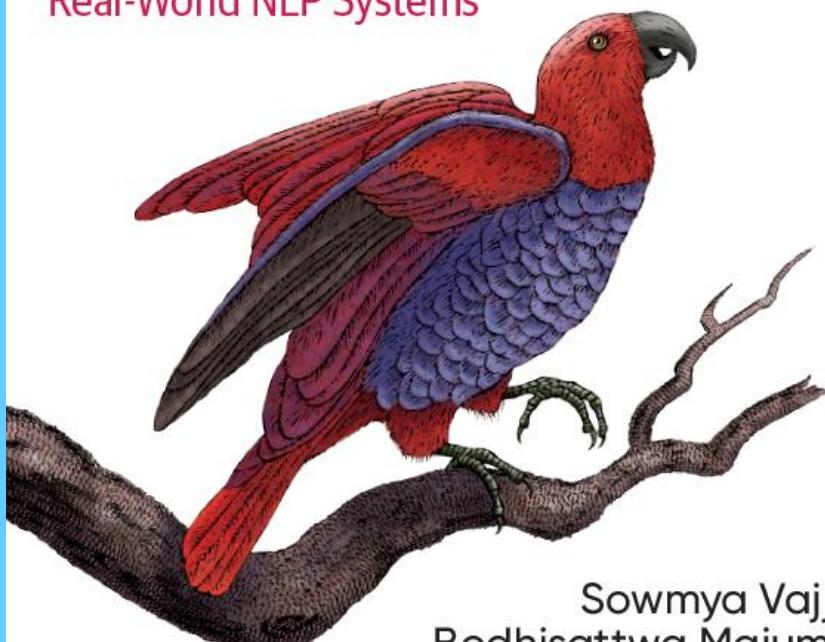
Reference books (applications)

10

O'REILLY®

Practical Natural Language Processing

A Comprehensive Guide to Building
Real-World NLP Systems

Sowmya Vajjala,
Bodhisattwa Majumder,
Anuj Gupta & Harshit Surana

- > Preface
- ▽ Part I. Foundations
  - > Chapter 1. NLP: A Primer
  - > Chapter 2. NLP Pipeline
  - > Chapter 3. Text Representation
- ▽ Part II. Essentials
  - > Chapter 4. Text Classification
  - > Chapter 5. Information Extraction
  - > Chapter 6. Chatbots
  - > Chapter 7. Topics in Brief
- ▽ Part III. Applied
  - > Chapter 8. Social Media
  - > Chapter 9. E-Commerce and Retail
  - > Chapter 10. Healthcare, Finance, and Law
- ▽ Part IV. Bringing It All Together
  - > Chapter 11. The End-to-End NLP Process

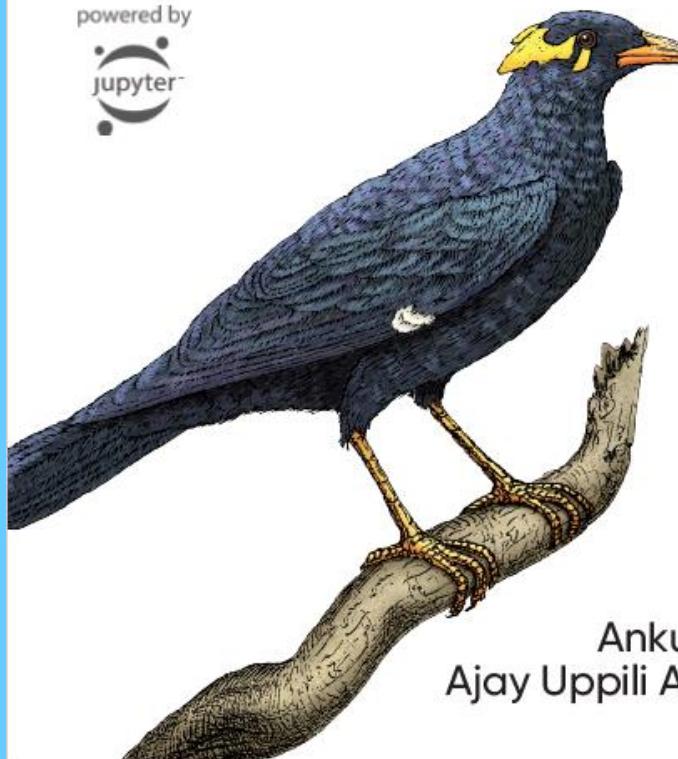
Reference books (applications)

11 O'REILLY®

Applied Natural Language Processing in the Enterprise

Teaching Machines to Read, Write & Understand

powered by

Ankur A. Patel &
Ajay Uppili Arasanipalai

- ▼ Part I. Scratching the Surface
  - > Chapter 1. Introduction to NLP
  - > Chapter 2. Transformers and Transfer Learning
  - > Chapter 3. NLP Tasks and Applications
- ▼ Part II. The Cogs in the Machine
  - > Chapter 4. Tokenization
  - > Chapter 5. Embeddings: How Machines "Understand" Words
  - > Chapter 6. Recurrent Neural Networks and Other Sequence Models
  - > Chapter 7. Transformers
  - > Chapter 8. BERTology: Putting It All Together
- ▼ Part III. Outside the Wall
  - > Chapter 9. Tools of the Trade
  - > Chapter 10. Visualization
  - > Chapter 11. Productionization
  - > Chapter 12. Conclusion
- > Appendix A. Scaling

Reference course (Coursera)

1. Natural Language Processing, Dan Jurafsky (Stanford University)

sentences shows context
probability
and grammar at times
word model
question parser discourse
can parsing based just three
as is information
STATS
problem rule

Introduction to NLP

What is Natural Language Processing?

MORE VIDEOS

→ Main reference slides: Stanford Uni.

Reference websites (papers, dataset)

Association for Computational Linguistics (ACL)

ACL Anthology <https://aclanthology.org>

- A Digital Archive of Top Research Papers in CL, NLP.

<EACL> European Chapter of the ACL

<NAACL> North American chapter of the ACL

<EMNLP> Empirical Methods in Natural Language Processing

CoNLL: Conference on Computational Natural Language Learning

COLING: International Conference on Computational Linguistics

❖ Vietnamese NLP:

<https://vlsp.org.vn/> (Vietnamese Language Speech Processing)

<https://www.clc.hcmus.edu.vn/> (Computational Linguistics

Center, Uni. of Science, HCMC-VNU).

Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (2024)

Volumes

- Proceedings of the 62nd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (Volume 1: Long Papers) **865 papers**
- Proceedings of the 62nd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (Volume 2: Short Papers) **78 papers**
- Proceedings of the 62nd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (Volume 3: System Demonstrations) **39 papers**
- Proceedings of the 62nd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (Volume 4: Student Research Workshop) **38 papers**
- Proceedings of the 62nd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (Volume 5: Tutorial Abstracts) **7 papers**
- Findings of the Association for Computational Linguistics: ACL 2024 **976 papers**
- Proceedings of the 3rd Workshop on Advances in Language and Vision Research (ALVR) **19 papers**
- Proceedings of the Second Arabic Natural Language Processing Conference **108 papers**
- Proceedings of the 11th Workshop on Argument Mining (ArgMining 2024) **19 papers**
- Proceedings of the 23rd Workshop on Biomedical Natural Language Processing **80 papers**
- Proceedings of the 2nd Workshop on Cross-Cultural Considerations in NLP **10 papers**
- Proceedings of the 1st Workshop on Natural Language Processing Meets Climate Change (ClimateNLP 2024) **21 papers**
- Proceedings of the Workshop on Cognitive Modeling and Computational Linguistics **24 papers**
- Proceedings of the 1st Workshop on Data Contamination (CONDA) **5 papers**
- Proceedings of the 3rd Workshop on NLP Applications to Field Linguistics (Field Matters 2024) **10 papers**
- Proceedings of the 5th Workshop on Gender Bias in Natural Language Processing (GeBNLP) **27 papers**
- Proceedings of the 1st Human-Centered Large Language Modeling Workshop **8 papers**
- Proceedings of the 21st International Conference on Spoken Language Translation (IWSLT 2024) **38 papers**
- Proceedings of the 1st Workshop on Knowledge Graphs and Large Language Models (KaLLM 2024) **14 papers**
- Proceedings of the 3rd Workshop on Knowledge Augmented Methods for NLP **8 papers**
- Proceedings of the 1st Workshop on Towards Knowledgeable Language Models (KnowLLM 2024) **17 papers**
- Proceedings of the 1st Workshop on Language + Molecules (L+M 2024) **16 papers**
- Proceedings of the 5th Workshop on Computational Approaches to Historical Language Change **19 papers**
- Proceedings of the Seventh Workshop on Technologies for Machine Translation of Low-Resource Languages (LoResMT 2024) **21 papers**
- Proceedings of the 1st Workshop on Machine Learning for Ancient Languages (ML4AL 2024) **27 papers**
- Proceedings of the 6th Workshop on NLP for Conversational AI (NLP4ConvAI 2024) **9 papers**
- Proceedings of the 2nd Workshop on Natural Language Reasoning and Structured Explanations (@ACL 2024) **8 papers**

[pdf \(full\)](#)[bib \(full\)](#)

Proceedings of the 62nd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (Volume 1: Long Papers)

[pdf](#)[bib](#)

Proceedings of the 62nd Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (Volume 1: Long Papers)

Lun-Wei Ku | Andre Martins | Vivek Srikumar

[pdf](#)[bib](#)[abs](#)

Quantized Side Tuning: Fast and Memory-Efficient Tuning of Quantized Large Language Models

Zhengxin Zhang | Dan Zhao | Xupeng Miao | Gabriele Oliaro | Zhihao Zhang | Qing Li | Yong Jiang | Zhihao Jia

[pdf](#)[bib](#)[abs](#)

Unsupervised Multimodal Clustering for Semantics Discovery in Multimodal Utterances

Hanlei Zhang | Hua Xu | Fei Long | Xin Wang | Kai Gao

[pdf](#)[bib](#)[abs](#)

MAGE: Machine-generated Text Detection in the Wild

Yafu Li | Qintong Li | Leyang Cui | Wei Bi | Zhilin Wang | Longyue Wang | Linyi Yang | Shuming Shi | Yue Zhang

[pdf](#)[bib](#)[abs](#)

PrivLM-Bench: A Multi-level Privacy Evaluation Benchmark for Language Models

Haoran Li | Dadi Guo | Donghao Li | Wei Fan | Qi Hu | Xin Liu | Chunkit Chan | Duanyi Yao | Yuan Yao | Yangqiu Song

[pdf](#)[bib](#)[abs](#)

GenTranslate: Large Language Models are Generative Multilingual Speech and Machine Translators

Yuchen Hu | Chen Chen | Chao-Han Huck Yang | Ruizhe Li | Dong Zhang | Zhehuai Chen | Eng Siong Chng

[pdf](#)[bib](#)[abs](#)

Exploring Chain-of-Thought for Multi-modal Metaphor Detection

Yanzhi Xu | Yueying Hua | Shichen Li | Zhongqing Wang

[pdf](#)[bib](#)[abs](#)

BitDistiller: Unleashing the Potential of Sub-4-Bit LLMs via Self-Distillation

DaYou Du | Yijia Zhang | Shijie Cao | Jiaqi Guo | Ting Cao | Xiaowen Chu | Ningyi Xu

[pdf](#)[bib](#)[abs](#)

A Unified Temporal Knowledge Graph Reasoning Model Towards Interpolation and Extrapolation

Kai Chen | Ye Wang | Yitong Li | Aiping Li | Han Yu | Xin Song

[pdf](#)[bib](#)[abs](#)

Unsupervised Information Refinement Training of Large Language Models for Retrieval-Augmented Generation

Shicheng Xu | Liang Pang | Mo Yu | Fandong Meng | Huawei Shen | Xueqi Cheng | Jie Zhou

[pdf](#)[bib](#)[abs](#)

CSCD-NS: a Chinese Spelling Check Dataset for Native Speakers

Yong Hu | Fandong Meng | Jie Zhou

[pdf](#)[bib](#)[abs](#)

Evaluating Dynamic Topic Models

Charu Karakkaparambil James | Mayank Nagda | Nooshin Haji Ghassemi | Marius Kloft | Sophie Fellenz

Quantized Side Tuning: Fast and Memory-Efficient Tuning of Quantized Large Language Models

Zhengxin Zhang^{†§}, Dan Zhao[†], Xupeng Miao[†], Gabriele Oliaro[†]

Zhihao Zhang[†], Qing Li[†], Yong Jiang^{†§}, Zhihao Jia[†]

[†]Carnegie Mellon University, [‡]Tsinghua University,

[†]Peng Cheng Laboratory, [†]Tsinghua Shenzhen International Graduate School

zhang-zx21@mails.tsinghua.edu.cn, zhihao@cmu.edu

Abstract

Finetuning large language models (LLMs) has been empirically effective on a variety of downstream tasks. Existing approaches to finetuning an LLM either focus on parameter-efficient finetuning, which only updates a small number of trainable parameters, or attempt to reduce the memory footprint during the training phase of the finetuning. Typically, the memory footprint during finetuning stems from three contributors: model weights, optimizer states, and intermediate activations. However, existing works still require considerable memory, and none can simultaneously mitigate the memory footprint of all three sources. In this paper, we present *quantized side tuning* (QST), which enables memory-efficient and fast finetuning of LLMs by operating through a dual-stage process. First, QST quantizes an LLM’s model weights into 4-bit to reduce the memory footprint of the LLM’s original weights. Second, QST introduces a *side network* separated from the LLM, which utilizes the hidden states of the LLM to make task-specific predictions. Using a separate side network avoids performing backpropagation through the LLM, thus reducing the memory requirement of the intermediate activations. Finally, QST leverages several low-rank adaptors and gradient-free downsample modules to significantly reduce the trainable parameters, so as to save the memory footprint of the optimizer states. Experiments show that QST can reduce the total memory footprint by up to $2.3\times$ and speed up the finetuning process by up to $3\times$ while achieving competent performance compared with the state-of-the-art. When it comes to full finetuning, QST can

(Stiennon et al., 2020; Dosovitskiy et al., 2020). The ongoing evolution of LLMs’ capabilities is accompanied by exponential increases in LLMs’ sizes, with some models encompassing 100 billion parameters (Raffel et al., 2020; Scao et al., 2022). Finetuning pre-trained LLMs (Min et al., 2021; Wang et al., 2022b,a; Liu et al., 2022) for customized downstream tasks provides an effective approach to introducing desired behaviors, mitigating undesired ones, and thus boosting the LLMs’ performance (Ouyang et al., 2022; Askell et al., 2021; Bai et al., 2022). Nevertheless, the process of LLM finetuning is characterized by its substantial memory demands. For instance, finetuning a 16-bit LLaMA model with 65 billion parameters requires more than 780GB of memory (Dettmers et al., 2023).

To reduce the computational requirement of LLM finetuning, recent work introduces *parameter-efficient finetuning* (PEFT), which updates a subset of trainable parameters from an LLM or introduces a small number of new parameters into the LLM while keeping the vast majority of the original LLM parameters frozen (Houlsby et al., 2019; Li and Liang, 2021; Pfeiffer et al., 2020; Hu et al., 2021; He et al., 2021; Lester et al., 2021). PEFT methods achieve comparable performance as full finetuning while enabling fast adaption to new tasks without suffering from catastrophic forgetting (Pfeiffer et al., 2020). However, PEFT methods necessitate caching intermediate activations during forward processing, since these activations are needed to update trainable parameters during backward propagation. As a result, PEFT methods require saving more than 70% of activations and almost the same training time compared to full finetuning (Liao et al., 2023; Sung et al., 2022). Concisely, existing PEFT techniques cannot effectively reduce the memory footprint of LLM finetuning, restricting their applications in numerous real-world memory-constrained scenarios.